

Kunnat ja kielilainsäädäntö

SUOMEN KUNTALIITTO
FINLANDS KOMMUNFÖRBUND

Kunnat ja kielilainsäädäntö

Kansalliskielten asema

SUOMEN KUNTALIITTO
HELSINKI
2003

TYÖRYHMÄ

Christel von Martens, puheenjohtaja

Bjarne Andersson

Jan Björkwall

Karl-Erik Blomgren

Rolf Eriksson

Liselott Eskelinen

Auli Valli-Lintu

TAITTO

Mattias Lindroth

1 painos

ISBN 951-755-827-9

© Suomen Kuntaliitto

Helsinki 2003

Myynti:

Julkaisumyynti

www.kunnat.net/kirjakauppa

Fax (09) 771 2212

Tilausnumero 6-0039

Suomen Kuntaliitto

Toinen Linja 14

PL 200

00101 Helsinki

Puh. (09) 7711

Fax (09) 771 2212

www.kuntaliitto.fi

SISÄLLYS

1. Johdanto	5
2. Kuntien kielellinen jaotus	6
3. Viranomaisten yleiset kielelliset velvollisuudet	7
3.1. Perustuslain säännökset kielellisistä oikeuksista	7
3.2. Yleistä kielilaista ja kansalliskielten käyttöä koskevasta lainsäädäntöä	
3.3. Oma kieli	8
3.4. Käsittelykieli	9
3.5. Yksikielisen kunnan ja kuntayhtymän kielelliset velvollisuudet	10
Palvelu, pöytäkirjat, kuuleminen, tulkkaus ja käännös	10
3.6. Kaksikielisen kunnan ja kuntayhtymän kielelliset velvollisuudet	11
Yleisöpalvelu ja palvelukieli	11
Asianosaisen kuuleminen, kirjeet, ilmoitukset ja kutsut	11
Kokous-, pöytäkirja- ja päätöskieli sekä johtosäännöt	11
Pöytäkirjanotteen kieli	12
Yleiset kuulutukset, ilmoitukset ja tiedottaminen	13
3.7. Kuntien yhteistyö, ostopalvelusopimukset ja julkista tehtävää lain perusteella hoitavat yksityiset	13
3.8. Viranomaisten kirjeenvaihto	14
4. Kielitaito ja kunnallinen henkilöstö	15
4.1. Mitä vaaditaan?	15
4.2. Henkilökunnan kielelliset kelpoisuusehdot	15
4.3. Riittävä kielitaito	16
4.4. Kielitaito palvelukseen otettaessa	17
4.5. Kielivaatimuksista ilmoittaminen	17
4.6. Asenteet ja kunnallinen työpaikkakulttuuri	17

5. Opetus ja kulttuuri	18
5.1. Perustuslain sivistykselliset oikeudet	18
5.2. Kaksikielisen kunnan opetustoimen hallinto	18
5.3. Esi-, perus- ja erityisopetus sekä aamu- ja iltapäivätoiminta	19
5.4. Lukiokoulutus	20
5.5. Oppilashuolto	21
5.6. Ammatillinen koulutus	22
5.7. Ammatillinen aikuiskoulutus	22
5.8. Ammattikorkeakoulut	23
5.9. Taiteen perusopetus	23
5.10. Vapaa sivistystyö	23
5.11. Opetustoimen henkilöstön kielitaitovaatimukset	23
5.12. Kirjastot ja tietopalvelut	24
5.13. Kulttuuripalvelut ja -toiminta	24
5.14. Liikunta ja nuorisotyö	24
6. Sosiaali- ja terveystoimi	25
6.1. Yleistä	25
6.2. Asiakkaan asema ja oikeudet sosiaalihuollossa	25
6.3. Lasten päivähoito	26
6.4. Erityishuolto	26
6.5. Potilaan asema ja oikeudet terveydenhuollossa	26
6.6. Perusterveydenhuolto	27
6.7. Erikoissairaanhoido	27
7. Yhdyskunta, tekniikka ja ympäristö	28
7.1. Yleistä	28
7.2. Rakentaminen ja ympäristö	28
7.3. Opasteet	29
7.4. Kunnalliset yhtiöt	29
8. Liikelaitoksien ja kunnan yhtiöiden velvollisuudet	30
9. Valtionosuusjärjestelmän kielimääräykset	31
9.1. Yleistä	31
9.2. Yleinen valtionosuus	31
9.3. Peruskoulun valtionosuus	32
9.4. Lukio-opetuksen valtionosuus	32
Liitteet	33
1. Yhteenveto kielilain soveltamisesta eri tilanteissa	
2. Kaksikieliset kunnat	
3. Sädökset	

1. JOHDANTO

Christel von Martens

Suomi ja ruotsi ovat Suomen kansalliskielet, ja uuden kielilain mukaan viranomaisen tulee oma-aloitteisesti huolehtia siitä, että yksityishenkilön kielelliset oikeudet toteutuvat käytännössä. Lain perusteella kuntien tulee toteuttaa jokaisen kunnan jäsenen kielelliset oikeudet, ilman että heidän tarvitsee niihin erikseen vedota.

Laki tulee voimaan 1.1.2004. Kielilaki on yleinen laki, joka koskee kansalliskieliä. Seuraavassa ei käsitellä muiden kieliryhmien, esimerkiksi maahanmuuttajien, oikeudellista ja kielellistä asemaa, vaan kielellisillä oikeuksilla tarkoitetaan yksityishenkilön oikeutta käyttää omaa kieltään – suomea tai ruotsia – kunnallisessa viranomaisessa ja vastaavasti kunnallisen viranomaisen velvollisuutta työskennellä suomen tai ruotsin kielellä.

Oikeusministeriön tehtävänä on seurata lain täytäntöönpanoa ja soveltamista. Valtioneuvosto antaa vaalikausittain eduskunnalle kertomuksen kielilainsäädännön soveltamisesta ja lainmukaisten kielellisten oikeuksien toteutumisesta käytännössä.

Mitä yksityishenkilö sitten voi odottaa kunnaltaan, ja mitä velvollisuuksia kunnilla on kielen suhteen? Seuraavassa käsitellään kunnallisen viranomaisen yleisiä kielellisiä velvoitteita, kunnalliselta henkilöstöltä vaadittua kielitaitoa ja kunnan eri toimialoja koskevia kielimääräyksiä. Sen lisäksi yhdessä luvussa käsitellään, miten kieliseikat on otettu huomioon kunnallisissa yhtiössä ja lopulta kuntien valtiosuusjärjestelmässä.

2. KUNTIEN KIELELLINEN JAOTUS

Christel von Martens

Yksityishenkilön oikeus käyttää omaa kieltään ja toisaalta kunnallisen viranomaisen velvollisuus käyttää yhtä tai useampaa kieltä työkielenään perustuu kielelliseen jaotukseen, jossa kunta on perusyksikkö.

Kunnat ovat joko yksikielisesti suomen- tai ruotsinkielisiä taikka kaksikielisiä, joiden enemmistön kieli on joko suomi tai ruotsi. Valtioneuvosto vahvistaa kuntien kielellisen aseman kymmenen vuoden välein. Kuntien kielellinen asema vuonna 2003–2012 on vahvistettu valtioneuvoston asetuksessa (1174/2002). Päätös perustuu viralliseen kuntien asukkaiden kielitilastoon 31.12.2001.

Kunnan kaksikielisyyden raja on 8 prosenttia tai 3 000 asukasta. Kun kunnan kielivähemmistö täyttää jommankumman luvun, kunta on kaksikielinen. Muuten se on joko suomen- tai ruotsinkielinen. Kaksikielisestä kunnasta tulee kuitenkin yksikielinen vasta, kun vähemmistön osuus laskee alle kuuden prosentin. Siinäkin tapauksessa valtioneuvosto voi erityisistä syistä kunnanvaltuuston esityksestä tai kuntaa kuultuaan päättää, että kunta säilyy kaksikielisenä seuraavan kymmenen vuoden ajan.

Suomen 446 kunnasta 383 on yksikielisesti suomenkielisiä, 44 kaksikielisiä ja 19 yksikielisesti ruotsinkielisiä.

Suomen noin 5,2 miljoonasta asukkaasta noin 290 000 henkilöllä on äidinkielenään ruotsi. Ruotsinkielisten määrä on pysynyt melkein muuttumattomana, mutta heidän prosentuaalinen osuutensa on vuodesta 1980 vuoteen 2001 laskenut 6,3 prosentista 5,6 prosenttiin.

Yhteensä noin 1,5 miljoonaa suomalaista asuu kaksikielisessä kunnassa. Kaksikielisistä kunnista 23:n kunnan enemmistön kieli on ruotsi, ja 21:n suomi. Ruotsinkielisistä kunnista 16 sijaitsee Ahvenanmaalla. Liitteestä 1 ilmenevät kaksikieliset kunnat sekä niiden kielisuhteet 1.1.2003.

Kielilaki perustuu ns. alueperiaatteeseen eli viranomaisen kielelliset velvollisuudet määräytyvät kielellisen jaotuksen (yksi- ja kaksikielinen viranomainen) perusteella. Uutta kielilaisissa on aiempaa verrattuna se, että myös kuntayhtymät jaetaan yksi- tai kaksikieliseksi viranomaisiksi eivätkä henkilön oikeudet määräydy kuntayhtymässä enää kotikunnan kielellisen jaotuksen perusteella. Useamman kunnan muodostama kuntayhtymä on yksikielinen, jos kaikilla kuntayhtymän kunnilla on sama kielellinen asema. Kuntayhtymä, johon kuulu erikielisiä tai kaksikielisiä kuntia, on kaksikielinen. Kuntayhtymän ollessa kaksikielinen yksittäisellä jäsenkunnan asukkaalla on oikeus käyttää suomea tai ruotsia, vaikka henkilön kotikunta olisi yksikielinen.

3. VIRANOMAISTEN YLEISET KIELELLISET VELVOLLISUUDET

Auli Valli-Lintu

3.1. Perustuslain säännökset kielellisistä oikeuksista

Kielellisistä oikeuksista säädetään perustuslain 17 §:ssä. Kielellisiä oikeuksia turvaa myös perustuslain 6 §:ssä säädetty yhdenvertaisuusperiaate, jonka mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan mm. kielen perusteella.

Perustuslain 17 §:n mukaan Suomen kansalliskielet ovat suomi ja ruotsi. Lain mukaan jokaisen oikeus käyttää tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa omaa kieltään, joko suomea tai ruotsia, sekä saada toimituskirjansa tällä kielellä turvataan lailla. Perustuslain mukaan julkinen valta on velvollinen huolehtimaan maan suomen- ja ruotsinkielisen väestön sivistyksellisistä ja yhteiskunnallisista tarpeista samanlaisten perusteiden mukaan.

Oikeutta käyttää suomen tai ruotsin kieltä ei ole perustuslaissa sidottu kansalaisuuteen. Kielelliset oikeudet ovat siten kansalaisuudesta riippumattomia. Oikeutta käyttää omaa kieltään ei myöskään ole sidottu väestörekisteriin merkittyyn äidinkielen tai ulkomaalaisen rekisteriin merkittyyn asiointikielen. Henkilö voi olla kaksikielinen ja henkilöllä on oikeus päättää kumpaa kielistä, suomea vai ruotsia, hän pitää yksittäisessä asiassa “omana kielenään”.

Perustuslain mukaiset kielelliset oikeudet täsmennetään erillisillä laeilla, joista tärkein on viranomaisten yleisiä kielellisiä velvollisuuksia sääntelevä kielilaki. Perustuslain ei ole katsottu merkitsevän sitä, ettei lailla voisi rajoittaa alueellisesti kielellisiä oikeuksia. Toisaalta esim. yhdenvertaisuusperiaatteen ei ole katsottu estävän sitä, että kielivähemmistön aseman turvaamiseksi annetaan erityissäännöksiä. Perustuslain kielelliset oikeudet ovat vaikuttaneet kielilakiin siten, että joissain kohdin henkilön kielelliset oikeudet menevät laissa muutoin omaksutun alueperiaatteen edelle.

3.2. Yleistä kielilaita ja kansalliskielten käyttöä koskevasta lainsäädännöstä

Viranomaisten yleisistä kielellisistä velvollisuuksista käyttää ja palvella kansalliskielillä eli suomeksi ja ruotsiksi säädetään kielilaisissa. Kielilaki on voimassa 1.1.2004 lukien.

Kielilaki on yleislaki ja useissa erityislaeissa on omia säännöksiä asiakkaan kielellisistä oikeuksista. Kielilain yleislakiluonne tarkoittaa sitä, että se on toissijainen eli sitä sovelletaan vain, jos erityislaki ei säätele asiaa toisin. Kielellisiä oikeuksia koskevia erityissäännöksiä on eritoten hyvinvointipalvelujen järjestämistä koskevassa lainsäädännössä mm. terveyden-, sosiaalihuoltoa koskevissa laeissa sekä koulutusta koskevassa lainsäädännössä (4 §).

Kielilaki säättää kielellisten oikeuksien minimitason. Kielilaki koskee

- kunnan viranomaisia
- valtion viranomaisia mukaan lukien tuomioistuimet
- itsenäisiä julkisoikeudellisia laitoksia
- eduskunnan virastoja ja presidentin kansliaa
- julkista hallintotehtävää lain nojalla hoitavaa yksityistä sen hoitaessa tätä tehtävää (3 §).

Laki ei koske yliopistoja, evankelis-luterilaista kirkkoa tai ortodoksista kirkkokuntaa.

Kielilaissa säädetään velvollisuuksia sellaisille yhtiöille, joissa yhdellä tai useammalla kaksikielisellä kunnalla tai erikielisellä kunnalla on määräämisvalta (24 §). Kielelliset oikeudet tulee ottaa huomioon myös järjestettäessä kunnan palveluja ostopalvelusopimuksin (25 §).

Kielilaki ei koske Ahvenmaan maakuntaa, jota koskevat kielisäännökset sisältyvät Ahvenanmaan itsehallintolakiin (1144/1991).

3.3. Oma kieli

Oma kieli on kielilain keskeinen käsite. Omalla kielellä tarkoitetaan henkilön valitsemaa kieltä (10.2 §). Oikeutta käyttää omaa kieltään tai sitä, mitä pidetään henkilön omana kielenä, ei kielilaissakaan ole sidottu henkilön kansalaisuuteen tai väestörekisteriin merkittynä asiointi- tai äidinkieleen. Henkilöllä on aina oikeus valita, kumpaa kieltä hän pitää omana kielenään.

Oikeushenkilön ”omana kielenä” pidetään pöytäkirjakieltä (11 §). Pöytäkirjakieli määräytyy yhtiöjärjestyksen tai sääntöjen perusteella. Oikeushenkilökin voi olla kaksikielinen. Kielilain mukaan oikeushenkilöön (esim. yhtiöön, yhdistykseen, säätiöön) noudatetaan soveltuvin osin samoja säännöksiä kuin yksityishenkilöön hänen asioidessaan viranomaisessa.

Henkilön oikeudet käyttää omaa kieltä viranomaisessa riippuvat siitä, onko kysymys yksi- tai kaksikielisestä kunnasta tai kuntayhtymästä ja millaisesta asiasta on kyse.

Hallituksen esityksen perustelujen mukaan kieltä on oikeus muuttaa saman asian käsittelyn yhteydessä vain painavasta syystä. Eri asioissa henkilöllä on kuitenkin oikeus käyttää eri kieliä.

3.4. Käsittelykieli

Käsittelykielellä tarkoitetaan hallintoasioissa sitä kieltä, jota viranomaisen on käytettävä ja jolla asia käsitellään asianosaisen ollessa läsnä sekä sitä kieltä, jolla tuomio, päätös tai muu viranomaisen antama asiakirja on annettava.

Yksikielisessä kunnassa hallintoasian käsittelykielenä on kunnan kieli (12.2 §). Kaksikielisessä kunnassa hallintoasian käsittelykieli määräytyy asianosaisen käyttämän kielen mukaan (12.1 §). Kielivalinta määräytyy siten henkilön oman valinnan perusteella eikä sillä perusteella, mitä kieltä hän tai viranomainen osaa tai mistä aiheutuu vähiten kustannuksia.

Jos kaksikielisessä kunnassa hallintoasian asianosaisia on useita, viranomainen päättää käsittelykielestä huomioiden asianosaisten kielelliset oikeudet. Tämä tarkoittaa sitä, että viranomaisen on harkittava, kenen oikeuksista, etuuksista tai velvollisuuksista asiassa on lähinnä tai pääsääntöisesti kysymys ja valittava kieli tällä perusteella. Jos kielivalintaa ei voida tehdä asianosaisten kielellisen aseman perusteella, kieleksi on valittava kielilain mukaan virka-alueen väestön enemmistön kieli (12.1 §).

Mikäli asianosaisina on sekä yksityis- että oikeushenkilöitä, oikeushenkilön kielellisiä oikeuksia on tulkittava suppeammin kuin yksityishenkilön kielellisiä oikeuksia. Mikäli asianosaisina ovat vastakkain yksityishenkilö ja oikeushenkilö, yksityishenkilön oikeuksien on katsottava pääsääntöisesti painavan käsittelykielen valinnassa enemmän. Näin erityisesti, jos oikeushenkilöllä voidaan katsoa olevan enemmän taloudellisia ja henkilöstövoimavaroja. Jos yhtiöjärjestyksen tai sääntöjen mukaan oikeushenkilö on kaksikielinen, sen on lisäksi käytettävä sitä kieltä, millä asia on pantu viranomaisessa vireille.

Viranomaisella on velvollisuus oma-aloitteisesti selvittää henkilön käyttämä kieli (23.1 §). Lähtökohtana tulisi olla se, ettei henkilön tarvitsisi itse vaatia käsittelyä omalla kielellään. Käsittelykieli ei määräydy väestörekisterimerkinnän mukaisesti, vaan henkilön tosiasiallisesti käyttämän kielen mukaan eli oman kielen mukaan. Väestörekisterimerkintä voi olla kuitenkin yhteydenottokielen valinnan lähtökohtana.

Viranomaisen päättämä käsittelykieli pysyy pääsääntöisesti samana koko asian käsittelyn ajan. Koska henkilöllä on oikeus muuttaa käyttämänsä kieltä vain painavasta syystä, viranomainen joutunee erittäin harvoin vaihtamaan käsittelykieltä.

Käsittelykieli määrää myös sen, millä kielellä päätös on tehtävä ja pöytäkirjaote on annettava tiedoksi (19.1 §) (kts. 3.6.3 ja 3.6.4 kohdat). Käsittelykieli ei rajoita oikeutta käyttää viranomaisessa joko suomea tai ruotsia tai saada palvelua omalla kielellään (10 § ja 23.2 §).

Yksikielinen viranomainen voi asiakkaan kielelliset oikeudet huomioon ottaen päättää käsitellä asian toisella kielellä kuin kunnan kielellä, jos toisen kielen käyttäminen arvioidaan perustelluksi asianosaisen oikeudet ja etu silmällä pitäen (12.2 §). Tällöin tulee huolehtia siitä, että viranomainen

joko itse kykenee palvelemaan tällä kielellä tai viranomaisen huolehtii tulkkauksen järjestämisestä ja asiakirjojen kääntämisestä. Viranomaisen vastaa kuitenkin hallituksen esityksen mukaan tällaisissa tapauksissa asian tulkkaus- ja käännöskustannuksista.

3.5. Yksikielisen kunnan ja kuntayhtymän kielelliset velvollisuudet

Palvelu, pöytäkirjat, kuuleminen, tulkkaus ja käännös

Yksikielisessä kunnassa ja kuntayhtymässä käytetään kunnan kieltä, jollei viranomaisen pyynnöstä toisin päätä ja jollei muualla toisin säädetä (10.2 §). Täten kunnassa palvellaan sekä kokouskutsut, pöytäkirjat, johtosäännöt ja muut vastaavat säännöt laaditaan vain kunnan kielellä. Lisäksi kunnalla on velvollisuus tiedottaa ja kuuluttaa vain kunnan kielellä. Henkilöllä, jonka oma kieli on toinen kuin kunnan kieli, ei siten ole oikeutta saada palvelua muulla kuin kunnan kielellä.

Säännöstä on yksi poikkeus: jokaisella on oikeus käyttää omaa kieltään ja tulla kuulluksi omalla kielellään viranomaisen aloitteesta vireille tulevissa asioissa, jotka kohdistuvat välittömästi hänen tai hänen huollettavansa perusoikeuksiin tai jotka koskevat viranomaisen hänelle asettamaa velvoitetta (10.2 §). Säännöstä sovelletaan myös soveltuvin osin oikeushenkilöön asettaessa sille velvoitteita (11 §).

Perusoikeuksiin kohdistuvat asiat voivat olla asianosaisen kannalta joko positiivisia tai negatiivisia. Kyse voi olla esim. viranomaisaloitteisesta toimeentulotuen myöntämisestä tai lapsen huostaanotosta. “Viranomaisen asettamalla velvoitteella” tarkoitetaan mm. hallintopakkoasioita. Ilmaisulla “välittömästi” tarkoitetaan, että viranomaisaloitteinen toimenpide kohdistuu tiettyyn yksilöityyn henkilöön. Tällaisena ei pidetä toimenpidettä, joka kohdistuu yleisesti kaikkiin kunnan asukkaisiin tai kunnassa oleskeleviin (esim. kaavoitus).

Hallintoasiassa, jossa henkilöllä on em. poikkeuksen perusteella oikeus käyttää muuta kuin kunnan kieltä, viranomaisella on velvollisuus järjestää viran puolesta maksuton tulkkaus. Tulkkauksesta voi huolehtia myös viranomaisen itse. Muun kuin viranomaisen suorittamasta tulkkauksesta on huolehdittava virallisen kielenkääntäjän (18.1 §). Tällaisen asian tulkkaus- ja käännöskustannuksista kunnalla on hallituksen esityksen perustelujen mukaan oikeus saada korvaus valtion varoista.

Tulkkauksen lisäksi kunnan tulee tällaisessa asiassa pyynnöstä antaa päätöksestä maksuton virallinen käännös (20.3 §). Virallisella käännöksellä tarkoitetaan viranomaisen itsensä tai virallisen kielenkääntäjän tekemää käännöstä (21 §). Kääntäminen koskee päätöksen ja käsittelyn kannalta olennaisia tietoja. Näinä on pidettävä ainakin päätöstä ja päätöksen perusteluita. Valtio korvaa hallituksen esityksen perusteluiden mukaan tällaisen asian kääntämisestä kunnalle aiheutuvat kustannukset.

3.6. Kaksikielisen kunnan ja kuntayhtymän kielelliset velvollisuudet

Yleisöpalvelu ja palvelukieli

Kaksikielisessä kunnassa ja kuntayhtymässä on palveltava sekä suomeksi että ruotsiksi. Palvelua on oltava yhtäläisesti saatavissa molemmilla kielillä. Viranomaisen tulee toiminnassaan oma-aloitteisesti huolehtia siitä, että kielelliset oikeudet toteutuvat käytännössä. Sen tulee yhteydenotossaan yksityishenkilöihin ja oikeushenkilöihin käyttää näiden omaa kieltä, jos tämä on tiedossa tai kohtuudella selvitettävissä tai molempia kieliä (23 §).

Asiakas ratkaisee, millä kielellä häntä tulee palvella. Palvelun lähtökohdaksi tulisi olla se, ettei henkilön tarvitsisi itse vaatia palvelua omalla kielellään, vaan että viranomainen ottaa oma-aloitteisesti huomioon henkilön kielelliset oikeudet ja käyttää asiakkaan valitsemaa kieltä (omaa kieltä) (10.1 §).

Palvelujen yhtäläisellä järjestämisellä ei tarkoiteta, että palvelut olisi järjestettävä samassa toimipisteessä ja kaikkialla yhtä laajasti. Eri palveluja toimipisteissä voidaan palvella eri kielellä. Mikäli palvelua käyttävät vain toiseen kieliryhmään kuuluvat, palvelua tässä toimipisteessä voi antaa pääosin vain toisella kielellä.

Asianosaisen kuuleminen, kirjeet, ilmoitukset ja kutsut

Hallintoasian käsittely määräytyy käsittelykielen perusteella. Käsittelykieli ei kuitenkaan määrittele sitä, millä kielellä asianosaisella on oikeus tulla kuulluksi tai millä kielellä hänelle lähetetään erilaisia muita asiakirjoja (10.1 § ja 19.3 §). Kaksikielisessä kunnassa asianosaista on kuultava hänen omalla kielellään (10.1 §). Lisäksi asianosaiselle tai sille, jolle lain mukaan on ilmoitettava vireillä olevasta tai vireille tulevasta asiasta, lähetettävät kirjeet, ilmoitukset ja kutsut on annettava vastaanottajan kielellä, jos se on tiedossa tai kohtuudella selvitettävissä tai molemmilla kielillä (19.3 §).

Koska käsittelykieli ja yksittäiselle asianosaiselle lähetettävien asiakirjojen kieli voi olla erilainen, asian valmisteluun ja käsittelyyn liittyvät asiakirjat voivat olla myös kaksikielisiä. Kielilain mukaan muita kuin käsittelykielisiä asiakirjoja ei tarvitse välttämättä käänntää. Asian valmisteluun ja käsittelyyn liittyvät asiakirjat voivat olla viranomaisen harkinnan mukaan osittain suomeksi ja ruotsiksi (19.2 §).

Koska kaksikielisessä kunnassa palvelu tulisi järjestää siten, ettei tulkkausta tarvita, laissa ei ole säädetty erillistä velvollisuutta tulkkauksen järjestämisestä.

Kokous-, pöytäkirja- ja päätöskieli sekä johtosäännöt

Kaksikielisessä kunnassa kunnan toimielimen jäsenellä on oikeus käyttää kokouksissa suomea tai ruotsia. Jäsen voi jättää myös kirjallisen lausunnon tai mielipiteensä, esim. eriävän mielipiteen, pöytäkirjakielenä poikkeavalla

omalla kielellään (ks. jäljempänä pöytäkirjakieli) (28 §). Mikäli tällainen liitetään pöytäkirjaan, se on käännettävä pöytäkirjakielelle.

Kielilaissa ei säädetä muiden kuin toimielinten jäsenten oikeudesta käyttää suomea tai ruotsia. Asiassa kuultavalla asianosaisella on kuitenkin aina oikeus käyttää valitsemaansa kieltä (10.1 §).

Kielilain mukaan kaksikielisen kunnan valtuuston kokouskutsut ja pöytäkirjat on laadittava molemmilla kielillä. Muiden toimielinten kokouskutsujen ja pöytäkirjojen kielestä päättää kunta (29.1 §). Asianosaisasioissa päätös on kuitenkin annettava käsittelykielellä. Tämä tarkoittaa sitä, että kunnan on annettava päätös myös käsittelykielellä pöytäkirjakielen ollessa toinen kuin käsittelykieli.

Kielilaista tai sen perusteluista ei yksiselitteisesti ilmene, miten asianosaisasian päätös tulisi laatia, jos pöytäkirja on laadittu muulla kuin käsittelykielellä. Kunnallishallinnossa päätös on osa pöytäkirjaa ja pöytäkirjan ”päätososa” on suppea. Jos kunnassa on käytössä täydentyvä esityslista-pöytäkirja, asian kannalta merkittäviä seikkoja käy usein ilmi asian aikaisemmista käsittelyvaiheista eikä ainoastaan asian viimeisestä käsittelyvaiheesta. Tällöin on vaikea erottaa, mikä asianosaisen kannalta päätöksessä on merkityksellistä.

Asianosaista koskevan päätöksen laatimisessa pöytäkirjakiielestä poikkeavalla käsittelykielellä on useita vaihtoehtoja. Vaihtoehtoina ovat seuraavat:

- pöytäkirja laaditaan sekä suomeksi että ruotsiksi,
- kukin asia pöytäkirjataan käsittelykielellään eli samassa pöytäkirjassa voi olla asioita sekä suomeksi että ruotsiksi (kukin asia kuitenkin yhdellä kielellä),
- laaditaan pöytäkirjakiielestä poikkeava erillinen päätös, johon otetaan käsittelykielellä itse päätösosa ja sen perustelut sekä asian kannalta merkittävimmät seikat (esim. selvitetty tosiseikat).

Kielilaki mahdollistaa pöytäkirjan laatimisen kaksikielisenä. Kaikki käsittelykielellä laaditut päätökset ovat kunnan virallisia päätöksiä, joten ne tulee allekirjoittaa ja tarkastaa kuten muukin pöytäkirja.

Kuntalain 50 §:n mukaan pöytäkirjan laatimisesta on määrättävä hallintosäännössä. Muiden toimielinten kuin valtuuston kokouskutsu- ja pöytäkirjakiielestä on määrättävä kunnan hallintosäännössä.

Kaksikielisen kunnan johtosäännöt ja muut vastaavat säännöt esim. rakennusjärjestys ja ympäristönsuojelumääräykset on annettava molemmilla kielillä (29.2 §).

Pöytäkirjanotteen kieli

Asianosaisasiassa pöytäkirjanotteet tulee antaa käsittelykielellä (19.1 §). Mikäli pöytäkirjanotetta pyytää muu kuin asianosainen, se on annettava sillä kielellä, millä pöytäkirja on laadittu. Mikäli pöytäkirja on laadittu mo-

lemmillä kielillä, pöytäkirjanote on annettava sillä kielellä, millä pöytäkirjanotetta on pyydetty.

Mikäli käsittelykielellä laadittu päätös ei ole asianosaisen kielellä, asianosaisella eli sillä jonka oikeudesta, etuudesta tai velvollisuudesta on kysymys, on pyynnöstä oikeus saada virallinen käännös päätöksestä (20.1 §). Virallisena käännöksenä pidetään sekä viranomaisen itse että virallisen kielenkääntäjän tekemää käännöstä. Kaksikielisessä kunnassa päätöksen kääntämiskustannuksista vastaa viranomainen itse. Käännös on asianosaiselle maksuton. Muulla kuin asianosaisella ei ole oikeutta saada päätöksestä käännöstä.

Päätöksen kääntämisvelvollisuus koskee päätöksen olennaisia osia eli ainakin päätöstä ja sen perusteluja, ei koko pöytäkirjan kohtaa. Päätöksen kääntämisen lisäksi kääntämisvelvollisuus voi koskea muitakin asiakirjoja esim. valmisteluasiakirjoja, jos ne sisältävät asian käsittelyn kannalta olennaisia tietoja.

Jos pöytäkirjanotteen käännöksessä on virhe, viranomaisen on korjattava se, jollei korjaaminen ole ilmeisen tarpeetonta. Asianosaisella on oikeus saada korjattu pöytäkirjanote maksutta (21.3 §).

Yleiset kuulutukset, ilmoitukset ja tiedottaminen

Kaksikielisessä kunnassa ilmoitukset, kuulutukset ja julkipanot sekä muut yleisölle annettavat tiedotteet on annettava molemmilla kielillä (32.2 §). Tiedotusvelvoite ei koske vain virallista tiedottamista, vaan myös yleisölle esim. Internetin kautta julkaistavaa aineistoa.

Kaksikielisyysvaatimus ei tarkoita, että suomen- ja ruotsinkielisten versioiden tulisi olla täysin samanmuotoisia ja –laajuisia. Laajuus ja muoto tulee ratkaista asiasisällön perusteella. Tiedottaminen voi tapahtua eri tavoin esim. eri esitteissä tai lyhennyksessä muodossa. Esimerkiksi kaikkea Internetissä julkaistavaa aineistoa ei tarvitse laatia molemmilla kielillä. Yksilön kannalta oleellinen tieto on kuitenkin aina oltava saatavilla molemmilla kielillä. Vähimmäissisältönä on pidettävä, että viranomaista koskevat perustiedot, yhteystiedot ja asioiden vireille panemiseksi tarvittavat sekä muut vastaavat tiedot ovat saatavilla molemmilla kielillä. Lisäksi on tiedotettava, mistä voi saada lisätietoa omalla kielellä.

Tiedottamisessa on pyrittävä siihen, että tieto on annettavissa samanaikaisesti molemmilla kielillä.

3.7. Kuntien yhteistyö, ostopalvelusopimukset ja julkista tehtävää lain perusteella hoitavat yksityiset

Jos julkinen hallintotehtävä on lailla tai lain nojalla säädetty yksityiselle, sitä koskee sen hoitaessa tätä tehtävää, mitä kielilaissa säädetään (25 §).

Kielilaki säättää kunnalle myös velvollisuuden ottaa kielelliset oikeudet huomioon kuntien sopissa viranomaistehtävien hoitamisesta kuntien väli-

senä yhteistoimintana (25 §). Kunnan on varmistettava, että tehtävää hoidettaessa annetaan lain mukaisia kielellisiä palveluja.

Kielellisten oikeuksien toteutuminen tulee ottaa huomioon ostopalveluissa. Ostettaessa palveluja ulkopuolelta on otettava huomioon toiminnan laatu ja varmistettava, kuinka kielelliset oikeudet turvataan palveluja ostettaessa (25 §). Kaksikielisessä kunnassa on asiakkaan kannalta merkittävässä palveluissa turvattava, että palveluja annetaan molemmilla kielillä.

3.8. Viranomaisten kirjeenvaihto

Valtion viranomaisen on lähettäessään kirjelmiä kunnalle käytettävä pääsääntöisesti kunnan kieltä tai kunnan väestön enemmistön kieltä. Ainoa poikkeus koskee tilanteita, joissa annetaan toimituskirja tai muu asianosaiselle annettava asiakirja, joissa valtion ja kunnan on käytettävä asianosaisen kieltä. Tällöinkin, jos kunta on yksikielinen, kunta antaa lausuntonsa omalla kielellään (27 §). Täten esim. lupa-asiassa, jossa luvanhakija on suomenkielinen, yksikielinen ruotsinkielinen kunta voi antaa lausuntonsa ruotsiksi.

4 KIELITAITO JA KUNNALLINEN HENKILÖSTÖ

*Bjarne Andersson
Henrika Nybondas-Kangas*

4.1. Mitä vaaditaan?

Uuden kielilain mukaan viranomaisten tulee oma-aloitteisesti huolehtia siitä, että yksityishenkilöiden kielelliset oikeudet toteutuvat, ilman että heidän tarvitsee niihin erikseen vedota. Näin ollen myös palveluita tuottavalle kunnalliselle henkilöstölle asetetaan tiettyjä vaatimuksia. Uuteen kielilakipakettiin sisältyy myös uusittu laki julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta (Suomen säädöskokoelma 424/2003). Uusi laki koskee sekä valtion että kuntien henkilökuntaa; aikaisemmin laki koski ainoastaan valtion virkamiehiä.

Kunnalliselle henkilökunnalle asetetut kielivaatimukset vaihtelevat jonkin verran henkilön työstä ja asemasta riippuen. Esimerkiksi potilaiden ja sosiaalihuollon asiakkaiden kielellisistä oikeuksista on tarkempia määräyksiä sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännössä. Erityislainsäädännössä on myös tarkempia määräyksiä esim. opetuskielestä, kuluttajansuojasta ja tieliikenteestä.

Kaksikielisen kunnan viranomaiset ovat velvollisia käyttämään toiminnassaan sekä suomea että ruotsia. Kaikkien työntekijöiden ei kuitenkaan tarvitse hallita molempia kieliä, vaan viranomaiset voivat käytännössä järjestää toimintansa tehtäviensä kannalta parhaaksi katsomallaan tavalla. Jos viranomaisella esimerkiksi on monta palvelupistettä, palvelua voidaan tarjota eri paikassa eri kielellä. Asia voidaan myös ratkaista joustavasti, esimerkiksi järjestämällä työvuoroja tai työnjakoa niin, että molempia kieliä hallitsevia työntekijöitä aina on saatavilla.

Kielilaki ei edellytä, että henkilökunnalle asetetut kielivaatimukset laajennetaan käsittämään nykyistä useampia työtehtäviä. Asiakaspalvelun kannalta tärkeän henkilökunnan kielitaidosta on sen sijaan huolehdittava. Tämä koskee esimerkiksi tiedotus- tai pelastustehtävissä työskenteleviä.

4.2. Henkilökunnan kielelliset kelpoisuusehdot

Julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta säädetyn lain tarkoitus on turvata, että perustuslain antamat ja kielilain tarkentamat kielelliset oikeudet toteutuvat käytännössä. Uutta lakia sovelletaan myös kunnallisiin viranomaisiin ja liikelaitoksiin, ja se koskee koko kunnallista henkilöstöä eli niin viranhaltijoita kuin työntekijöitäkin.

Lain mukaan viranomaiset voivat asettaa henkilöstön kielitaitoa koskevia kelpoisuusvaatimuksia, ja niiden tulee huolehtia henkilöstön kielitaidon ylläpitämisestä, mm. koulutuksen avulla. Uutta henkilökuntaa palkatessaan viranomaisten on varmistauduttava siitä, että palvelukseen otettavalla todella on työtehtävien edellyttämä kielitaito. Viranomaisen johdon vastuulla on, että viranomaisen toiminta täyttää lainsäädännön määräämät kielelliset laatuvaatimukset. Työnantajalla on tällöin käytössään yleisiä henkilöstöpoliittisia keinoja.

Kunnanvaltuusto määrittää kunnallisen henkilöstön kelpoisuusehdot kuntalain (365/1995) säätämässä järjestyksessä. Kielellisistä kelpoisuusehdoista voidaan tarvittaessa antaa kunnanvaltuuston päätös tai sisällyttää tarvittavat säännöt esimerkiksi hallintosääntöön. Itsenäiset julkisoikeudelliset laitokset päättävät yleensä itse henkilöstön kielellisistä kelpoisuusehdoista.

4.3. Riittävä kielitaito

Kielellisesti laadukkaan toiminnan perustana on, että viranomainen kiinnittää huomiota palvelukseen otettavien kielitaitoon ja että kielikoulutusta järjestetään ja tuetaan tarpeen mukaan. Hallituksen esityksen mukaan kielilainsäädännön toteutuminen edellyttää, että henkilöstöllä on riittävä kielitaito. Siksi kielitaito on syytä kartoittaa ja tarvittaessa täydentää koulutuksen avulla.

Henkilökunnan kielitaitojen päivittäminen riittävälle tasolle on monivuotinen projekti. Hallituksen ehdotuksen mukaan pyritään joustavuuteen siten, että kielitaitovaatimuksia ei kiristetä kautta linjan. Päinvastoin muodollisia vaatimuksia voidaan helpottaa ti-lanteissa, joissa kielitaitoa ei käytännössä tarvita. Sen sijaan on varmistauduttava esimerkiksi tiedottajien, puhelinväliittäjien, pelastustehtävissä toimivien ja muun yleisöä palvelevan henkilöstön todellisen kielitaidon riittävydestä. Parantamalla ja ylläpitämällä henkilöstön kielitaitoa voidaan myös säästää tulkkauksen ja käännöskustannuksissa.

Julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetulla lailla pyritään kieltä koskevien kelpoisuusvaatimusten joustavaan sääntelyyn. Viranomaisilla tulisi olla kielitaitoista henkilöstöä juuri niissä tehtävissä, joissa kielitaitoa todellisuudessa tarvitaan. On nykyistä huolellisemmin mietittävä ja ratkaistava, miten kielikoulutus voidaan sisällyttää muuhun koulutukseen ja arkipäivän työelämään. Kielilain 6 §:n mukaan viranomaiset ovat joko yksikielisiä tai kaksikielisiä. Kaksikielisessä viranomaisessa voidaan kuitenkin erityisistä syistä kielivähemmistön tarpeita varten perustaa yksikielisiä yksiköitä tai osastoja. Palvelu vähemmistökielellä voidaan myös antaa eri palvelupisteestä edellyttäen, ettei palvelun taso järjestelyn myötä laske. Viranomaisten tulee siten suunnitella toimintansa niin, että sen henkilöstönsä kielitaitoa voidaan hyödyntää mahdollisimman tehokkaasti.

4.4. Kielitaito palvelukseen otettaessa

Uutta henkilökuntaa palkatessaan viranomaisilla on yleinen velvollisuus varmistautua siitä, että palvelukseen otettavalla on työtehtävien edellyttämä kielitaito. Kielitaidon taso voidaan todeta kunnan tarkoituksenmukaiseksi katsomalla tavalla. Käytännössä tämä yleensä tarkoittaa, että työnhakija esittää todistuksen suorittamistaan kielikokeista. Kunta voi myös päättää toisenlaisen selvityksen hyväksymisestä tai itse varmistautua hakijan kielitaidosta työhaastattelun yhteydessä.

Hakija voi lain perusteella antaa selvityksen vaadittavasta kielitaidosta myös hakemusajan päätyttyä esimerkiksi täydentämällä annettuja kielitodistuksia. Asian käsittely ei saa kuitenkaan tämän johdosta viivästyä. Tämä on poikkeus yleisestä käytännöstä eli siitä, että viran kelpoisuus on oltava saavutettu viimeistään hakuajan päättymishetkellä.

4.5. Kielivaatimuksista ilmoittaminen

Laissa säädetään viranomaisen velvollisuudesta mainita työpaikkailmoituksessa, minkälaista kielitaitoa nimitettävältä tai työhön otettavalta edellytetään. Jos virkaan tai tehtävään on asetettu kielitaitoa koskevia kelpoisuusvaatimuksia, nämä on aina mainittava ilmoituksessa. Ilmoituksesta on myös käytävä ilmi, millaista eri kielten taitoa työtehtävät tosiasiansa edellyttävät, jos kelpoisuusvaatimusten mukainen kielitaito ei ole riittävä tai jos kielitaitoa koskevia kelpoisuusvaatimuksia ei ole asetettu. Näiden kielitaitoa koskevien vähimmäisvaatimusten lisäksi ilmoituksessa tulee myös mainita mahdollisesta muusta eduksi luettavasta kielitaidosta. Eduksi luettava kielitaito voi olla muiden kielten hallinta tai vähimmäisvaatimuksia parempi kielitaito. Säännöksen tarkoituksena on painottaa, että viranomaisen tulisi palvelukseen ottamista suunnitellessaan arvioida, millaista kielitaitoa palvelukseen otettavilta edellytetään. Viranomaisen ei voi asettaa kielitaitoa koskevia muodollisia kelpoisuusvaatimuksia yksittäistä työhönottotilannetta varten. Viranomaisen tulee kuitenkin arvioida, millaista kielitaitoa työtehtävät edellyttävät.

4.6. Asenteet ja kunnallinen työpaikkakulttuuri

Lakien johdosta kunnallisten viranomaisten tulee arvioida, millä tavalla henkilöstön kielitaitoa voidaan hyödyntää mahdollisimman tehokkaasti ja miten kielitaitoa parannetaan ja ylläpidetään. Yleisöä palvelevissa toimipisteissä tulee nykyistä paremmin huolehtia siitä, että yksilö saa palvelua omalla kielellään, ilman että hänen tarvitsee vaatia tai erikseen perustella sitä. Palvelupisteessä tulee selvästi näkyä, millä kielellä palvelua annetaan. Jos palvelua annetaan eri kielellä eri luukulta, tämän tulee näkyä selvästi.

Kunnassa vallitsevilla asenteilla ja kunnan työpaikkakulttuurilla on suuri merkitys kaksikielisen palvelun parantamisen ja kielitaidon kohentamisen kannalta.

5. OPETUS JA KULTTUURI

*Lieselotte Eskelinen
Riitta Myllymäki*

5.1. Perustuslain sivistykselliset oikeudet

Perustuslaissa säädetään sivistyksellisistä oikeuksista sekä oikeudesta omaan kieleen ja kulttuuriin. (16 ja 17 §)

Jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen. Julkisen vallan on turvattava jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä.

Sivistyksellisten oikeuksien toteuttamisessa on kysymys myös kielellisistä oikeuksista. Esimerkiksi laissa mainitut ”erityiset tarpeet” voivat johtua asianomaisen henkilön kielestä. Kielelliset oikeudet on huomioitu koulutusta koskevissa laeissa.

Julkisen vallan on huolehdittava maan suomen- ja ruotsinkielisen väestön sivistyksellisistä ja yhteiskunnallisista tarpeista samanlaisten perusteiden mukaan. Velvoite edellyttää paitsi suomen- ja ruotsinkielisen muodollisesti yhdenvertaista kohtelua, myös suomen- ja ruotsinkielisen väestön tosiasiallisen tasa-arvon turvaamista. Säännöksellä on merkitystä esimerkiksi yhteiskunnallisten palvelujen sekä koulu- ja muiden sivistysolojen järjestämisessä. Jokaiselle on järjestettävä laadullisesti ja määrällisesti samanlaiset palvelut äidinkielestä riippumatta eli suomenkielisellä ja ruotsinkielisellä väestöllä on oltava käytettävissä palveluja samanlaisten perusteiden mukaan. Julkisen vallan on turvattava opetuksen saatavuus kummallakin kansalliskielellä. Velvoite koskee sekä perusopetusta että muuta opetusta.

5.2. Kaksikielisen kunnan opetustoimen hallinto

Kuntalaki velvoittaa järjestämään kaksikielisen kunnan opetustoimen luottamushenkilöhallinnon siten, että hallinto jakaantuu suomenkielisen koulutuksen hallintoon ja ruotsinkielisen koulutuksen hallintoon (16.2 §). Opetustoimen hallintoon asetetaan siten erillinen toimielin kumpaakin kieliryhmää varten tai yhteinen toimielin, joka jakautuu suomenkieliseen ja ruotsinkieliseen jaostoon.

Toimielimen tai jaoston jäsenet on valittava asianomaiseen kieliryhmään kuuluvista henkilöistä. Kieliryhmään katsotaan kuuluvan henkilön, joka on väestötietojärjestelmään ilmoittanut asianomaisen kielen äidinkielekseen.

5.3. Esi-, perus- ja erityisopetus sekä aamu- ja iltapäivätoiminta

Opetuksen järjestäminen

Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville oppivelvollisuusikäisille perusopetusta sekä oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna esiopetusta. Kunta, jossa on sekä suomen- että ruotsinkielisiä asukkaita, on velvollinen järjestämään esi- ja perusopetuksen (myös erityisopetuksen) erikseen kumpaakin kieliryhmää varten. Esiopetuksen kohdalla opetuskieltä koskevat määräykset koskevat siis niin koulussa, päivähoitopaikassa tai muussa opetuksen järjestäjän määrittämässä esiopetuspaikassa tapahtuvaa esiopetusta. (Perusopetuslain 4 §)

Kunta, joka päättää järjestää aamu- ja iltapäivätoimintaa on velvollinen ottamaan eri kieliryhmien tarpeet huomioon. (Lakiehdotus perusopetuslain muuttamisesta 48 b §)

Kunta on velvollinen järjestämään esi- ja perusopetuksen oppilaan omalla kielellä (suomen tai ruotsin kielellä) jo yhdellekin ko. kieliryhmään kuuluvalla esiopetus- tai oppivelvollisuusikäiselle. Jos kunnassa ei ole omaa kyseisellä kielellä opetusta antavaa koulua/esiopetuspaikkaa, kunta voi ostaa opetuspalvelut toiselta kunnalta tai yksityiseltä perusopetuksen luvan saaneelta opetuksen järjestäjältä.

Kunta osoittaa lapselle omakielisen esiopetuspaikan/lähikoulupaikan. Oppilaan lähikoulu on osoitettava siten, että oppilaan koulumatka on asutus, koulun sijainti ja liikenneyhteydet huomioon ottaen mahdollisimman turvallinen ja lyhyt. Perustellusta opetuksen järjestämiseen liittyvästä syystä kunta voi opetuskieltä muuttamatta vaihtaa opetuksen järjestämispaikkaa. (6 §)

Opetuskieli

Koulun opetuskielellä tarkoitetaan kieltä, joka on varsinaisessa opetuksessa pääasiallisesti käytettävä kieli, koulun hallinnollinen kieli sekä koulun kaikessa toiminnassa käytettävä kieli.

Koulun opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Osa opetuksesta voidaan lisäksi antaa muulla kuin edellä mainitulla oppilaan omalla kielellä. Opetuksen järjestäjän tulee varmistaa, että oppilaalla on edellytykset opiskella opetuksessa käytetyllä muulla kuin oppilaan omalla kielellä. (10 §)

Jos koulussa annetaan opetusta kieliryhmässä suomi, ruotsi, saame, romani ja viittomakieli useammalla kuin yhdellä sellaisella kielellä, jolla oppilas pystyy opiskelemaan, oppilaan huoltaja saa valita opetuskielen. Opetuksen järjestäjän tulee varmistaa, että oppilas pystyy opiskelemaan

huoltajan valitseamalla kielellä. Erillisessä opetusryhmässä tai koulussa opetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kuin suomen, ruotsin, saamen, romanin tai viittomakielellä. (10 §)

Äidinkielen opetus

Äidinkielenä opetetaan oppilaan opetuskielen mukaan suomen, ruotsin tai saamen kieltä. Äidinkielenä voidaan huoltajan valinnan mukaan opettaa myös romanikieltä, viittomakieltä tai muuta oppilaan äidinkieltä. (12 §)

Opetussuunnitelma

Opetuksen järjestäjän tulee hyväksyä opetussuunnitelma. Opetussuunnitelma hyväksytään erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä ja saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa opetusta varten. (15 §)

5.4. Lukiokoulutus

Opiskelijaksi pyrkivällä on oikeus vapaasti hakeutua haluamaansa lukioon (lukiolain 19 §). Opiskelijat otetaan erikseen suomenkieliseen ja ruotsinkieliseen koulutukseen.

Opetuskieli

Lukion opetuskieli määrätään opetusministeriön myöntämässä koulutuksen järjestämisluvassa (4 §). Koulun opetuskielellä tarkoitetaan kieltä, joka on varsinaisessa opetuksessa pääasiallisesti käytettävä kieli, koulun hallinnollinen kieli sekä koulun kaikessa toiminnassa käytettävä kieli.

Lukion opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskieli voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Osa opetuksesta voidaan lisäksi antaa muulla kuin edellä mainitulla opiskelijan omalla kielellä. Opetuksen järjestäjän tulee varmistaa, että oppilaalla on edellytykset opiskella opetuksessa käytetyllä muulla kuin oppilaan omalla kielellä. (6 §)

Jos koulutuksen järjestäjä antaa opetusta useammalla kuin yhdellä sellaisella edellä mainitulla kielellä, jolla opiskelija pystyy opiskelemaan, saa oppilas valita opetuskielen. Erillisessä opetusryhmässä tai oppilaitoksessa opetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kuin suomen, ruotsin, saamen, romanin tai viittomakielellä. (6 §)

Äidinkielen opetus

Äidinkielenä opetetaan oppilaan opetuskielen mukaan suomen, ruotsin tai saamen kieltä. Äidinkielenä voidaan opiskelijan valinnan mukaan opettaa myös romanikieltä, viittomakieltä tai muuta oppilaan äidinkieltä. (8 §)

Opetussuunnitelma

Koulutuksen järjestäjän tulee hyväksyä opetussuunnitelma. Opetussuunnitelma hyväksytään erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä ja saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa opetusta varten. (11 §)

Ylioppilastutkinto

Lukiokoulutuksen päätteeksi pannaan toimeen ylioppilastutkinto (18 §). Ylioppilastutkinnon tutkintokielet ovat suomen ja ruotsin kielet sekä sen mukaan kuin opetusministeriö määrää jokin muu kieli. Äidinkielen koe järjestetään suomen, ruotsin ja saamen kielessä. Kokelas, jonka äidinkieli on muu kuin jokin edellä mainituista kielistä, voi äidinkielen sijasta suorittaa muun kokeen suomen tai ruotsin kielessä. Toisen kotimaisen kielen sijasta kokelas voi suorittaa äidinkielen kokeen tässä kielessä. Tietyin edellytyksin toisen kotimaisen kielen koe voidaan korvata jollakin muulla kokeella. (Ylioppilastutkintoasetus 11 §)

Jos ylioppilastutkintoon osallistuvan kokelaan äidinkieli on muu kieli kuin millä hän suorittaa tutkinnon tai äidinkieli on muu kuin missä kielessä hän suorittaa äidinkielen kokeen, voi ylioppilastutkintolautakunta ottaa tämän arvostelussa huomioon. (19 §)

5.5. Oppilashuolto

Oppilashuolto kattaa oppilaiden ohjauksen, ammatinvalinnan ohjauksen, terveydenhuollon, kouluruokailun, koulumatkat ja majoituksen.

Koulutuksella tarkoitetaan kaikkea kouluun ja opetukseen kuuluvaa toimintaa, myös oppilashuoltoa. Tämän vuoksi oppilashuollon tulee tapahtua oppilaan omalla kielellä. Oppilaan kieli on tässä tapauksessa suomi tai ruotsi ja tietyissä olosuhteissa myös saami, romani tai viittomakieli. (4, 6 ja 10 §)

Säännökset eivät koske ainoastaan kaksikielisiä, vaan myös yksikielisiä kuntia, joissa oppilaiden tulee saada opetusta yllämainituilla kielillä.

Oppilaan omalla kielellä tapahtuvan oppilashuollon säännökset koskevat myös soveltuvin osin lukioasteen koulutusta ja ammattikoulutusta.

Oppilashuollossa on paljolti kysymys oppilaiden elämästä, terveydestä ja turvallisuudesta. Tämän vuoksi oppilashuoltoa koskevaa ja siihen liittyvää informaatiota tulee antaa oppilaan omalla kielellä. Kysymykseen saattavat tulla esim. oppilashuollon ajankohdat ja paikat, bussien reitit ja aikataulut ja kouluaterian valmistusaineet.

Kaksikielisissä kunnissa tulee olla sekä suomen- että ruotsinkielisiä opas-teita, jotka ilmoittavat esimerkiksi missä oppilashuollon palveluja on saatavilla, missä koulukuljetusta tulee odottaa ja minne koulukuljetuksella pääsee.

Myös yksikielisissä kunnissa tulee huolehtia siitä, että oppilashuollon asioissa kaikki oppilaat saavat tarpeellisen tiedon omalla kielellään.

Kun kunta ostaa oppilashuoltopalveluja yksityisiltä palvelun tuottajilta on varmistettava, että palvelua antavat henkilöt pystyvät kommunikoimaan oppilaiden kanssa heidän omalla kielellään. Koulukuljetuksessa käytettävien bussien ja taksien kuljettajien on pystyttävä antamaan oppilaan omalla

kielellä tietoa ja ohjeita, kysymyksiin on myös pystyttävä vastamaan. Sama pätee esimerkiksi kouluaterioita tarjoilevaan henkilökuntaan. Kielitaitovaatimus tulee huomioida jo tarjouspyynnössä ja sen tulee sisältyä palveluntarjoajan kanssa tehtävään lopulliseen sopimukseen.

5.6. Ammatillinen koulutus

Koulutuksen järjestäminen

Ammatillisen oppilaitoksen opetuskieli tai opetuskielet määrätään opetusministeriön myöntämässä koulutuksen järjestämisluvassa. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 9 §)

Opetuskieli

Opetuskielellä tarkoitetaan sitä kieltä, jolla opetus pääosin annetaan. Varsinaisen opetuksen lisäksi myös muut opetukseen ja oppilaitoksen toimintoihin liittyvät palvelut tulee antaa opetuskielellä.

Ammatillisessa koulutuksessa opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Kaksikielisen oppilaitoksen opetuskielenä on suomi ja ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetuksesta voidaan antaa muulla kuin edellä mainitulla opiskelijan omalla kielellä, jos se ei vaaranna opiskelijan mahdollisuutta seurata opetusta. Opetus voidaan tietyssä oppilaitoksessa tai erillisessä opetusryhmässä järjestää myös muulla kuin laissa säädettyllä kielellä (suomi, ruotsi, saame, romani tai viittomakieli). (11 §)

Opetussuunnitelma

Koulutuksen järjestäjän tulee hyväksyä koulutusta varten opetussuunnitelma. Opetussuunnitelma hyväksytään erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä ja saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa opetusta varten. (14 §)

Rehtori

Kaksikielisessä oppilaitoksessa tulee olla rehtori kumpaakin kieliryhmää varten tai rehtori, joka täydellisesti hallitsee oppilaitoksen molemmat opetuskielet. (40 §)

5.7. Ammatillinen aikuiskoulutus

Ammatillisen aikuiskoulutuksen osalta on soveltuvin osin voimassa mitä ammatillisen koulutuksen osalta on säädetty. (Laki ammatillisesta aikuis-koulutuksesta)

5.8. Ammattikorkeakoulut

Ammattikorkeakoulun toimiluvassa määrätään ammattikorkeakoulun koulutustehtävä. Koulutustehtävässä määrätään ammattikorkeakoulun opetuskieli tai opetuskielet. (Ammattikorkeakoululaki 7 §)

Ammattikorkeakoulun opetuskieli on suomi tai ruotsi. Kaksikielisen ammattikorkeakoulun opetuskielinä ovat suomi ja ruotsi. Opetuksessa sekä kuulusteluissa ja kokeissa saadaan tarvittaessa käyttää muutakin kuin ammattikorkeakoulun opetuskieltä sen mukaan kuin ammattikorkeakoulu päättää. (15 §)

Ammattikorkeakoululaissa ei ole säännöksiä kaksikielisten ammattikorkeakoulujen hallinnon järjestämisestä. Tarpeelliset määräykset annetaan ammattikorkeakoulun säännöissä.

5.9. Taiteen perusopetus

Koulutuksen järjestämisluvassa määrätään opetuskieli. (Laki taiteen perusopetuksesta 3 §)

5.10. Vapaa sivistystyö

Vapaan sivistystyön oppilaitoksen ylläpitämisluvassa määritellään opetuskieli. (Laki vapaasta sivistystyöstä 4 §)

5.11. Opetustoimen henkilöstön kielitaitovaatimukset

Rehtori

Perusopetuksessa, lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa toiminnasta vastaavan rehtorin tulee täydellisesti hallita oppilaitoksen opetuskieli. Opetuskielen täydellinen hallinta osoitetaan yliopistosta tai korkeakoulusta saadulla todistuksella taikka suorittamalla kielen täydellistä hallintaa osoittava kielitutkinto siten kuin siitä erikseen säädetään. (Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 3 §)

Ammatillisessa aikuiskoulutuksessa, vapaassa sivistystyössä ja taiteen perusopetuksessa rehtorilta ei edellytetä opetuskielen täydellistä hallintaa, vaan riittää, että rehtori hallitsee oppilaitoksen opetuskielen. (3 §)

Ammattikorkeakoulun rehtorilta vaaditaan, että hän hallitsee ammattikorkeakoulun opetuskielet. (Asetus ammattikorkeakouluista 21 §)

Opettajat

Perusopetusta (myös erityisopetusta) tai esiopetusta antavan opettajan tulee täydellisesti hallita koulun opetuskieli. Kelpoisuusasetuksen 9 §:ssä säädetään lisäksi kielitaitovaatimuksista eräissä tilanteissa.

Lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa opettajan tulee hallita opetuksessa käytettävä kieli. (12 ja 17 §)

Kelpoisuusasetuksessa ei ole säännöksiä vapaan sivistystyön ja taiteen perusopetuksen opettajilta vaadittavasta kielitaidosta.

Opetusta voidaan väliaikaisesti enintään vuoden ajaksi määrätä antamaan myös henkilö, jolla on riittävä koulutus ja tehtävän edellyttämä taito, vaikka hän ei täytä esim. kielitaitovaatimusta. Tällainen henkilö voidaan kuitenkin määrätä antamaan opetusta yli kuuden kuukauden ajaksi vain, jos tehtävän edellyttämät kelpoisuusvaatimukset täyttäviä henkilöitä ei ole määräystä annettaessa saatavilla tai jos siihen on muu erityinen syy. (23 §)

Ammattikorkeakoulun yliopettajalta ja lehtorilta sekä tuntiopettajalta vaaditaan, että hän hallitsee ammattikorkeakoulun opetuskielen tai sen kielen, jolla hänet on määrätty antamaan opetusta. Ulkomaalainen sekä Suomen kansalainen, joka ei ole syntyperäinen, voidaan nimittää yliopettajan ja lehtorin virkaan sen estämättä, että hän ei ole osoittanut säädettyä suomen tai ruotsin kielen taitoa. (Asetus ammattikorkeakouluista 22 §)

5.12. Kirjastot ja tietopalvelut

Kirjastolain 3 §:n mukaan kunnan tehtävänä on laissa tarkoitettujen kirjasto- ja tietopalvelujen järjestäminen. Kaksikielisessä kunnassa molempien kieliryhmien tarpeet tulee ottaa huomioon yhtäläisin perustein. Kirjaston kokoelmissa tulee tällöin olla sekä suomen että ruotsinkielistä aineistoa ja henkilöstön tulee pystyä palvelemaan asiakkaita molemmilla kielillä.

Kirjastojen tulee toiminnassaan ottaa huomioon, että uuden kielilain 35 §:n mukaan viranomaisen tulee toiminnassaan vaalia maan kielellistä kulttuuriperintöä ja edistää molempien kansalliskielten käyttämistä.

5.13. Kulttuuripalvelut ja -toiminta

Laki kuntien kulttuuritoiminnasta ei sisällä kielellisiin oikeuksiin liittyviä säännöksiä, joten kaksikielisen kunnan velvoitteet tulevat kielilaista. Kielilain mukaan viranomaisen tulee toiminnassaan vaalia maan kielellistä kulttuuriperintöä ja edistää molempien kansalliskielten käyttämistä (35 §). Kaksikielisessä kunnassa palvelua on oltava yhtäläisesti saatavissa suomen ja ruotsin kielellä. Kulttuuritilaisuuksista ja muista kulttuuripalveluista on tiedotettava molemmilla kielillä.

5.14. Liikunta ja nuorisotyö

Sekä liikuntalain että nuorisotyölain tarkoituksena on liikunnan/nuorisotyön avulla edistää mm. tasa-arvoa sekä tukea kulttuurien moninaisuutta. Tasa-arvolla tarkoitetaan mm. kielellistä tasa-arvoa. Liikuntalaissa ja nuorisotyölaissa ei ole säännöksiä kielellisistä oikeuksista, joten kaksikielisen kunnan velvoitteet määräytyvät kielilain mukaan.

6. SOSIAALI- JA TERVEYSTOIMI

Rolf Eriksson

6.1. Yleistä

Kielen merkitys hoidossa on saanut yhä enemmän huomiota sosiaali- ja terveyden-huollon lainsäädännössä. Palvelujen saajan ja tuottajan välinen kommunikaatio on yleensä olennainen osa hoitoa. Sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännössä kieliseikat on otettu huomioon kolmesta näkökulmasta:

1. Lainsäädäntö, joka yleisellä tasolla asettaa vaatimuksia kielen huomioimisesta. Yleisellä tasolla on kaksi lakia, jotka sääntelevät potilaan/asiakkaan ja palvelun tuottajan välistä suhdetta: Laki potilaan asemasta ja oikeuksista säädettiin vuonna 1992 (785/1992) ja laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista vuonna 2000 (812/2000).
2. Terveystuollossa ja sairaanhoidossa kyseessä voivat olla yleiset tiedotukset palvelusta tai nimenomaiset hallintopäätökset. Näissä tapauksissa sovelletaan kielilakia. (Kts. 3 luku)
3. Erikoislainsäädännössä on tarkat määräykset asiakkaan oikeudesta saada ja kunnan velvollisuudesta tarjota palvelua asiakkaan äidinkiellillä. Tällaisia määräyksiä on esimerkiksi päivähoitolaissa.

6.2. Asiakkaan asema ja oikeudet sosiaalihuollossa

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista on suhteellisen uusi. Se tuli voimaan 1.1.2001. Lain tarkoituksena on edistää asiakasläh-töisyyttä ja asiakassuhteen luottamuksellisuutta sekä asiakkaan oikeutta hyvään palveluun ja kohteluun. Lain 4 §:n mukaan asiakkaalla on oikeus saada sosiaalihuollon toteuttajalta laadultaan hyvää sosiaalihuoltoa ja hyvää kohtelua ilman syrjintää. Asiakasta on kohdeltava siten, ettei hänen ihmisarvoaan loukata ja siten, että hänen vakaumustaan ja yksityisyyttään kunnioitetaan. Sosiaalihuoltoa toteutettaessa on otettava huomioon asiakkaan toivomukset, mielipide, etu ja yksilölliset tarpeet sekä hänen äidinkiellensä ja kulttuuritaustansa. Tällä säännöksellä kumottiin sosiaalihuoltolain

(710/1982) aikaisempi säännös äidinkielen huomioon ottamisesta. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista on näin ollen yleisluonteinen laki, joka koskee kaikkia kunnan järjestämiä sosiaalihuollon palveluita riippumatta siitä, tuottaako kunta palvelut itse vai hankitaanko ne ostopalveluina.

6.3 . Lasten päivähoito

Edellä mainitun lain lisäksi kielimääräyksiä on kahdessa sosiaalihuollon erityislaissa. Lasten päivähoitosta annetun lain (36/1973) mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että lasten päivähoitoa annetaan lapsen äidinkielellä eli suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Päivähoidossa on jo kauan pidetty täysin luonnollisena asiana, että lapsella on oikeus päivähoidon äidinkielellään. Päivähoidon kielellinen jako on ollut yleinen tapa hoitaa asia käytännössä. Yleisesti ottaen kunnat ovat hyvin pystyneet täyttämään vanhempien toivomukset.

6.4. Erityishuolto

Kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain (519/1977) 6 §:n mukaan ruotsinkielisten ja kaksikielisten kuntien tulee olla jäseninä Kärkullan kuntayhtymässä, jonka tehtävänä on ruotsinkielisten erityishuoltopalvelujen järjestäminen. Varsinainen oikeus palveluihin on turvattu sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa.

6.5. Potilaan asema ja oikeudet terveydenhuollossa

Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain esikuvana on ollut laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992). Äidinkieltä koskevat määräykset ovat edelleen samankaltaiset, mutta eivät täysin identtisiä. Molemmat edellyttävät, että potilaalle/asiakkaalle annetaan hyvää hoitoa. Tämän voidaan sinänsä olettaa edellyttävän, että hoito annetaan äidinkielellä, jos se on tärkeää hyvän tuloksen saavuttamiseksi. Kieli rinnastetaan yksilöllisiin tarpeisiin ja kulttuuriseen taustaan. Laki potilaan asemasta ja oikeuksista on sen lisäksi jokseenkin rajoittavampi. Sen mukaan potilaan äidinkieli, hänen yksilölliset tarpeensa ja kulttuurinen taustansa on mahdollisuuksien mukaan otettava huomioon. Toinen ero on, että terveydenhuollon erityislainsäädännössä on edelleen joitakin säännöksiä äidinkielisestä palvelusta, kun taas sosiaalihuoltolaista poistettiin asiaa koskevat säännökset asiakaslain myötä.

6.6. Perusterveydenhuolto

Perusterveydenhuollon palvelukieli on kansanterveyslain (66/1972) mukaan sidottu kunnan tai kuntayhtymän kieleen. Yksikielisessä kunnassa tai kuntayhtymässä palvelut järjestetään ainoastaan kunnan tai kuntayhtymän kielellä. Kaksikielisissä kunnissa ja kuntayhtymissä terveyskeskuksen tulee järjestää palvelut molemmilla kielillä siten, että potilas saa hoitoa valitsemallaan kielellä.

6.7. Erikoissairaanhoito

Erikoissairaanhoidossa (erikoissairaanhoitolaki 1062/1989) potilaan oikeus suomen- tai ruotsinkieliseen palveluun ei liity pelkästään kunnan tai kuntayhtymän kieleen, vaan potilaalle on säädetty laajempi oikeus hoitoon äidinkielellään (33 §). Erikoissairaanhoitolain 35 §:n mukaan on kiinnitettävä erityistä huomiota potilaan hoidon järjestämiseen hänen omalla äidinkielellään. Jos potilas ei saa asuinpaikkansa mukaan määräytyvästä sairaalasta tai muusta toimintayksiköstä palvelua äidinkielellään, hänellä on oikeus päästä hoitoon toiseen sairaanhoitopiiriin toimintayksikköön. Potilaan kotikunnan ja sairaanhoitopiirin tulee sopia asiasta keskenään. Erikoissairaanhoitolain 18 §:n mukaan erikielisiä ja kaksikielisiä kuntia käsittävässä sairaanhoitopiirissä tulee olla lautakunta, jonka tehtävänä on kehittää ja sovitaa yhteen piirin kielellisen vähemmistön erikoissairaanhoitoa.

7. YHDYSKUNTA, TEKNIikka JA YMPÄRISTÖ

Karl-Erik Blomgren

7.1. Yleistä

Kaksikielisen kunnan tarjoamissa teknisissä palveluissa kaksikielisyydellä on keskeinen asema. Näissä on pitkälti kyse välttämättömistä palveluista eli sellaisista, joita ilman kuntalainen yleensä ei tule toimeen ja joiden tuottajalla yleensä on monopoliasema. Kuntalaiset tarvitsevat näitä palveluja koko elämänsä ajan, eikä heillä ole mahdollisuutta ostaa niitä muualta. Tällaisia ovat esimerkiksi vesihuolto- ja jätehuoltopalvelut. Vaihtoehtoja ei myöskään ole viranomaispalveluissa kuten rakennusoikeusasioiden sekä ympäristö- ja maa-ainelupien käsittelyssä. Kaksikielisen kunnan on huolehdittava kaksikielisestä palvelusta ja tiedottamisesta sekä turvattava kirjallisen aineiston kuten lomakkeiden ja esitteiden saatavuus molemmilla kielillä.

Kunnan rakentamisen ja tekniikan alalla kieliläillä ei ole vaikutusta varsinaiseen tekniseen toimintaan, johon kuuluvat rakentaminen ja korjaaminen sekä laitteiden käyttö ja ylläpito. Kun kyseessä on yhteydet kuntalaisiin, teknisen henkilökunnan kielivaatimukset sen sijaan tiukentuvat. Teknisen henkilökunnan rekrytoinnin yhteydessä tämä on tärkeä muistaa, koska rakentamista, tekniikka ja ympäristöä koskeva lainsäädäntö ei ota kantaa kielikysymyksiin.

7.2. Rakentaminen ja ympäristö

Maankäyttö- ja rakennuslaissa on yksityiskohtaiset säännökset osallisten huomioon ottamisesta kaavojen valmistelussa. Jo kaavoituksen alkuvaiheessa niillä, joita asia koskee, on oltava mahdollisuus osallistua kaavan valmisteluun ja kaavoituksen vaikutusten arviointiin. Osallisilla tulee myös olla mahdollisuus esittää mielipiteensä asiasta kirjallisesti tai suullisesti. Käytännössä tämä tarkoittaa, että kaavoituksen kannalta keskeisen aineiston tulee kaksikielisessä kunnassa olla saatavilla molemmilla kielillä jo kaavoitusprosessin käynnistysvaiheessa.

Maankäyttö- ja rakennuslaissa säädetään myös vuorovaikutuksesta rakennusjärjestyksen ja katusuunnitelmien laatimisen yhteydessä. Myös tässä yhteydessä keskeisen aineiston tulisi kaksikielisessä kunnassa alun

perin olla kaksikielinen, jotta asianomaisilla todella olisi mahdollisuus osallistua vuorovaikutteiseen prosessiin.

Kunnat voivat antaa paikallisia ympäristönhoitomääräyksiä. Ympäristönsuojelulaki ei sano mitään vuorovaikutuksesta näiden työstämisen yhteydessä, mutta jotta kielilain ja kuntalain tarkoitus toteutuisi, kaksikielisessä kunnassa pitäisi olla mahdollista käsitellä asiaa alusta lähtien molemmilla kielillä, myös kirjallisesti. Kuntalakihan edellyttää, että kuntalaisilla on mahdollisuus osallistua, vaikuttaa ja saada tietoa.

7.3. Opasteet

Kaksikielisessä kunnassa kunnan asettamien kilpien, liikennemerkkien ja muiden yleisölle suunnattujen vastaavien opasteiden tekstien on oltava suomen- ja ruotsinkielisiä. Vanha kielilaki on pääsääntöisesti johtanut samaan lopputulokseen, mutta uusi laki on tässä suhteessa entistä konkreettisempi. Opasteissa käytettyjen kielten järjestys on ehkä seikka, joka kaikkein näkyvimmin viestittää, mikä on kunnan enemmistön kieli, vai onko kunta yksikielinen.

Kaksikielisten katukilpien asettamisvelvoite koskee ainakin kaikkia asemakaava-alueita, koska näillä alueilla opastuksesta huolehtii kunta. Melkein kaikki kunnat ovat laatineet osoitejärjestelmän ja osoitekarttoja myös hajaasutusalueilleen. Osoitejärjestelmä käsittää usein yksityisteitä, joissa kunta ei ole tienpitäjä. Silloin kielilain säännöksiä sovelletaan vain, jos kunta on ottanut hoitaakseen opastuksen. Kaksikieliset kunnat voivat kuitenkin asettaa ehdoksi tiekunnille myönnettävälle harkinnanvaraiselle avustukselle, että opastuskilvet ovat kaksikielisiä. Jos tiekunnat itse kustantavat opastuksen, kaksikielisyyttä ei voi edellyttää automaattisesti. Kielilain perusteluissa todetaan, että kunnan asettaessa opastuskilpiä ja opastustauluja on mm. huomioitava, että vähemmistökieltä ei saa syrjiä käyttämällä selvästi pienempää tekstiä kuin enemmistökielillä.

7.4 . Kunnalliset yhtiöt

Kuntien tekniset palvelut tuotetaan yhä useammin kuntien yhteistyönä taikka kunnan tai useamman kunnan omistaman yhtiön kautta. Kielilaissa säädetään kunnan määräämisvallassa olevan yhteisön kaksikielisyydestä (katso luku 8). Näitä määräyksiä ei sovelleta yksityisiin yrityksiin, minkä takia kielilain määräykset eivät enää ole voimassa kunnan määräämisvalan päätyttyä kunnallisessa yhtiössä.

8. LIIKELAITOKSIEN JA KUNNAN YHTIÖIDEN VELVOLLISUUDET

Auli Valli-Lintu

Kunnan liikelaitos on osa kunnan hallintoa ja sitä koskevat samat kielilain velvoitteet kuin muutakin kunnan toimintaa. Kaksikielisessä kunnassa liikelaitoksen toiminta on siis järjestettävä siten, että palvelua voidaan antaa samantasoisesti molemmilla kielillä. Tämä tarkoittaa mm, että sekä palvelua että lomakkeita tms. on saatavilla molemmilla kielillä.

Kielilaki asettaa velvoitteita myös yhtiölle, jossa kaksikielisillä kunnilla tai erikielisillä kunnilla on määräämisvalta (24 §). Kunnilla katsotaan olevan määräämisvalta, jos kunnilla yhteenlaskettuna on enemmän kuin puolet yhtiön kaikkien osakkeiden ja osuuksien tuottamasta äänimäärästä tai oikeus nimittää ja erottaa enemmistö jäsenistä yhtiön hallituksessa tai siihen verrattavassa toimielimessä osakeomistuksen, yhtiöjärjestyksen, yhtiösopimuksen tai muun näihin verrattavan perusteen nojalla. Tällaisen yhtiön on annettava palvelua ja tiedotettava molemmilla kielillä toiminnan laadun ja asiayhteyden edellyttämässä laajuudessa ja tavalla. Tällaisen yhtiön velvollisuudet eivät siten välttämättä ole yhtä laajat kuin kuntien.

Hallituksen esityksen perusteluissa on käsitelty yhtiön kielellisten velvollisuuksien laajuuden tulkintaa. Huomioita voidaan perustelujen mukaan kiinnittää siihen, miten merkittävästä toiminnasta kansalaisen näkökulmasta on kysymys ja mitä yhtiöltä voidaan kohtuudella vaatia. Mikäli yhtiö toimii monopoliasemassa, sen toiminnalle on asetettava suurempia vaatimuksia kuin silloin, kun yhtiö toimii markkinoilla. Markkinoilla toimivilta yhtiöiltä ei voida edellyttää sellaisia toimia, joilla olisi olennaisia taloudellisia vaikutuksia yhtiölle ja jotka poikkeaisivat olennaisesti alan muiden yhtiöiden velvollisuuksista. Minimivaatimuksena on kuitenkin tällöinkin, että asiakasta neuvotaan.

Mikäli palvelu kohdistuu vain toiseen kieliryhmään, palvelu ja tiedottaminen voidaan tehdä vain tällä kielellä. Laki ei muutoinkaan edellytä, että palvelun ja tiedottamisen tulisi olla samanlaista. Peruspalvelut ja asiakkaan kannalta muut keskeiset palvelut ja tiedotukset tulisi kuitenkin laatia molemmilla kielillä.

9. VALTIONOSUUSJÄRJESTELMÄN KIELIMÄÄRÄYKSET

Jan Björkwall

9.1. Yleistä

Vuodesta 1993 lähtien kuntien käyttötalouden valtionosuus määräytyy laskennallisten perusteiden mukaan. Järjestelmä uudistettiin viimeksi vuonna 1997. Nykyisen valtionosuusjärjestelmän lähtökohtiin kuuluu, että järjestelmä huomioi sellaisia kuntien välisiä eroja, jotka olennaisesti vaikuttavat palvelutarpeeseen ja kunnallisten palveluiden tuotantokustannuksiin. Kieliolosuhteet kuuluvat näihin tekijöihin yleisessä ja peruskoulun valtionosuudessa. Kieliolosuhteilla on myös välillinen vaikutus lukiokoulutuksen valtionosuuteen, vaikka kyseessä ei olekaan varsinainen kielilisiä, vaan molempien kieliryhmien keskiarvo. Muutoin kieliolosuhteita ei oteta huomioon sivistystoimen kuten ei myöskään sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuudessa. Vuonna 2003 valtionosuuksien kielilisät ovat yhteensä noin 20 miljoonaa euroa, mikä on noin 0,5 prosenttia kaikista käyttötalouden valtionosuuksista.

Ahvenanmaalla on erillinen lainsäädäntö maakuntaosuuksista. Tässä lainsäädännössä ei ole kieliseikkoihin liittyviä määräyksiä.

Nykyisen hallitusohjelman mukaan kuntien rahoitus- ja valtionosuusjärjestelmää arvioidaan kokonaisuutena vuoteen 2005 mennessä. Valtionosuusjärjestelmää kehitetään tällöin mm. siten, että paremmin otetaan huomioon erityisolosuhteiden vaikutukset, suurten kaupunkien erityisolosuhteet, muuttoliikkeet ja väestörakenteen muutokset. Arvioinnin yhteydessä kielimääräyksiä mahdollisesti muutetaan.

9.2. Yleinen valtionosuus

Kaksikielisille kunnille myönnetään yleiseen valtionosuuteen kielilisiä, joka on 10 prosenttia yleisen valtionosuuden perusosasta. Määrään ei toisin sanoen vaikuta kielellisen vähemmistön suhteellinen osuus, vaan lisä maksetaan jokaiselta kunnan jäseneltä. Lisä maksetaan kunnille, jotka ovat kaksikielisiä virka- ja itsehallintoalueiden kielellisestä jaotuksesta vuosina 2003–2012 annetun valtioneuvoston asetuksen (1174/2002) mukaan (vuoden 2002 vanhan kielilain 148/1922 mukaan).

Lisän lähtökohtana ovat ensisijaisesti ne yleiset lisäkustannukset, jotka aiheutuvat kunnan kaksikielisestä toiminnasta ja palvelutarjonnasta.

9.3. Peruskoulun valtionosuus

Ruotsinkielistä peruskouluopetusta järjestävien kuntien, kuntayhtymien ja muiden yhteisöjen valtionosuuksien kuntakohtaista peruskoulun yksikköhintaa (oppilasta kohden) korotetaan 10 prosentilla ruotsinkieliseen opetukseen osallistuvien oppilaiden osalta. Yleisen valtionosuuden kielillisästä poiketen peruskoulun kielillisä ei määräydy kunnan virallisen kielellisen aseman mukaan, vaan lisä perustuu kunnan todellisuudessa antamaan palveluun. Myös muodollisesti yksikieliselle suomenkieliselle kunnalle maksetaan yksikköhinnan korotus ruotsinkieliseen opetukseen osallistuvilta oppilailta. Tässä tapauksessa opetuskieli on ratkaiseva. Oppilaan äidinkiellellä ei ole merkitystä. Pelkästään ruotsinkielistä peruskouluopetusta järjestävälle kunnalle maksetaan kielillisä kaikilta oppilailta.

Korotuksen lähtökohtana on, että ruotsinkielisen opetuksen järjestäminen on kalliimpaa kuin suomenkielinen opetus. Esimerkiksi opetusaineiston hankintakustannukset ovat korkeammat.

9.4 .Lukio-opetuksen valtionosuus

Myös lukion kohdalla yksikköhinta määräytyy kunnan lukioiden oppilasmäärään perustuvan avainluvun mukaan. Lukion valtionosuuteen ei kuitenkaan tehdä erillistä korotusta kieliolosuhteiden perusteella. Sen sijaan jos kunnassa järjestetään sekä ruotsin- että suomenkielistä lukioopetusta, avainluku lasketaan erikseen molempien kieliryhmien osalta, ja kunnan lopullinen avainluku on silloin kieliryhmää kohden laskettujen lukujen painotettu keskiarvo. Tässä tapauksessa kyseessä ei ole kielikorotus vaan kieliryhmien keskiarvo. Laskentatapa voi kuitenkin välillisesti korottaa niiden kuntien valtionosuutta, joissa on pieniä lukioita, kun niistä maksetaan pienen koulun lisää.

LIITE 1: YHTEENVETO KIELILAIN SOVELTAMISESTA ERI TILANTEISSA

	Yksikielinen	Kaksikielinen
Palvelu	kunnan kieli	molemmat kielet, henkilön oma kieli ¹⁾
Kuuleminen	kunnan kieli ²⁾	asianosaisen oma kieli ¹⁾
Kirjeet, kutsut, ilmoitukset	kunnan kieli	vastaanottajan oma kieli ¹⁾ tai molemmat kielet
Hallintoasian käsittely	kunnan kieli ⁵⁾	käsittelykieli ³⁾
Kokouskieli	kunnan kieli	molemmat kielet
Pöytäkirja		
Valtuusto	kunnan kieli	molemmat kielet
Muut toimielimet, viranhaltijat	kunnan kieli	kunnan hallintosäännön mukainen kieli
Asianosaisasia	kunnan kieli	käsittelykieli ³⁾
Pöytäkirjanote	kunnan kieli ²⁾	pöytäkirjakieli ⁴⁾
Tiedottaminen, kuulutukset ja julkipanot	kunnan kieli	molemmat kielet

- 1) Henkilön omalla kielellä tarkoitetaan henkilön valitsemaa kieltä tai oikeushenkilön pöytäkirja -kieltä.
- 2) Viranomaisaloitteisessa asiassa, joka välittömästi kohdistuu henkilön tai hänen huollettavansa perusoikeuksiin tai koskee viranomaisen asettamaa velvoitetta, jokaisella on oikeus käyttää ja tulla kuulluksi omalla kielellään. Tällaisissa tapauksissa viranomaisen on huolehdittava tulkkauksen jär-jestämistä sekä annettava pyynnöstä päätöksestä käänös.
- 3) Viranomaisen on valittava käsittelykieleksi asianosaisen oma kieli. Mikäli asianosaisia on useita, viranomaisen on päätettävä käsittelykielestä ottaen huomioon asianosaisten kielelliset oikeudet. Jos valintaa ei voida tehdä em. perusteella on valittava kunnan väestön enemmistön kieli.
- 4) Asianosaisasiassa pöytäkirjanote on annettava tiedoksi käsittelykielellä. Mikäli käsittelykieli on eri kuin asianosaisen kieli, on asianosaisella oikeus saada pyynnöstä päätöksestä käänös.
- 5) Viranomaisen voi asianosaisen oikeutta ja etua silmällä pitäen päättää toisen kielen käyttämisestä.

LIITE 2: KAKSIKIELISET KUNNAT

Kunta	Kieli- suhde ¹⁾	Asukasluku 31.12.2002	Vähemmistö ²⁾	
			Ruotsin- kieliset	Suomen- kieliset
Uusimaa				
Espoo	SR	221 597	9,0 %	
Hanko	SR	9 999	44,4 %	
Helsinki	SR	559 716	6,3 %	
Inkoo	RS	5 034		35,9 %
Karjaa	RS	8 897		37,6 %
Kauniainen	SR	8 582	38,9 %	
Kirkkonummi	SR	30 937	20,3 %	
Lohja	SR	35 647	4,3 %	
Pohja	SR	5 074	38,2 %	
Siuntio	SR	4 997	37,2 %	
Tammisaari	RS	14 517		15,5 %
Vantaa	SR	181 890	3,3 %	
Itä-Uusimaa				
Lapinjärvi	SR	2 981	33,8 %	
Liljendal	RS	1 462		19,6 %
Loviisa	SR	7 440	39,6 %	
Myrskylä	SR	1 992	11,0 %	
Pernaja	RS	3 823		35,8 %
Porvoo	SR	45 730	33,5 %	
Ruotsinpyhtää	SR	2 934	19,7 %	
Sipoo	SR	18 177	40,8 %	
Varsinais-Suomi				
Dragsfjärd	RS	3 423		21,8 %
Houtskari	RS	653		10,7 %
Iniö	RS	248		22,6 %
Kemiö	RS	3 327		34,0 %
Korppoo	RS	941		24,8 %
Nauvo	RS	1 424		24,7 %
Parainen	RS	11 975		44,3 %
Särkisalo	SR	744	12,1 %	
Turku	SR	174 618	5,2 %	
Västanfjärd	RS	810		9,1%

Kunta	Kieli- suhde	Asukasluku 31.12.2002	Vähemmistö	
			Ruotsin- kieliset	Suomen- kieliset
Kymenlaakso				
Pyhtää	SR	5 222	11,0 %	
Pohjanmaa				
Kaskinen	SR	1 543	29,8 %	
Kristiinankaupunki	RS	7 934		41,2 %
Kruunupyö	RS	6 809		13,5 %
Maalahti	RS	5 583		8,5 %
Maksamaa	RS	1 039		8,5 %
Mustasaari	RS	16 865		26,4 %
Oravainen	RS	2 217		11,9 %
Pedersören kunta	RS	10 310		8,1 %
Pietarsaari	RS	19 457		42,2 %
Uusikaarlepyy	RS	7 431		8,4 %
Vaasa	SR	56 925	25,2 %	
Vöyri	RS	3 529		13,9 %
Keski-Pohjanmaa				
Kokkola	SR	35 583	18,1 %	
Yksikieliset kunnat				
Suomenkieliset			383 kpl	
Ruotsinkieliset (ml Ahvenanmaa)			19 kpl	

1) Kielisuhde: 2003-2012, VNp 19.12.2002. SR (ruotsinkielinen vähemmistö), RS (suomenkielinen vähemmistö)

2) Ruotsinkielisten tai suomenkielisten vähemmistön osuus kunnissa.

LIITE 3: SÄÄDÖKSET

N:o 423/2003

Kielilaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Kansalliskielet

Suomen kansalliskielet ovat suomi ja ruotsi.

2 §

Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on turvata perustuslaissa säädetty jokaisen oikeus käyttää tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa omaa kieltään, joko suomea tai ruotsia.

Tavoitteena on, että jokaisen oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja hyvään hallintoon taataan kielestä riippumatta sekä että yksilön kielelliset oikeudet toteutetaan ilman, että niihin tarvitsee erikseen vedota.

Viranomainen voi antaa parempaa kielellistä palvelua kuin tässä laissa edellytetään.

3 §

Lain soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan tuomioistuimissa ja muissa valtion viranomaisissa, kunnallisissa viranomaisissa, itsenäisissä julkisoikeudellisissa laitoksissa sekä eduskunnan virastoissa ja tasavallan presidentin kansliassa (*viranomainen*), jollei erikseen toisin säädetä.

Eduskuntatyössä käytettävistä kielistä säädetään perustuslaissa ja eduskunnan työjärjestyksessä (40/2000).

Jollei asianomaisissa laeissa muuta säädetä, tätä lakia ei sovelleta:

1) yliopistoihin, joiden kielistä säädetään yliopistolaisissa (645/1997);

2) evankelis-luterilaiseen kirkkoon, jonka kielistä säädetään kirkkolaisissa (1054/1993); eikä

3) ortodoksiseseen kirkkokuntaan, jonka kielistä säädetään ortodoksisesta kirkkokunnasta annetussa laissa (521/1969).

Lain soveltamisesta liikelaitoksiin ja yhtiöihin sekä yksityisiin säädetään 24 ja 25 §:ssä sekä 33 §:n 4 momentissa ja 34 §:ssä.

4 §

Muut kieltä koskevat säännökset

Tämän lain lisäksi erityislainsäädännössä säädetään muun ohella:

1) opetuskielestä, kielestä oppiaineena ja tutkintokielestä koulutusta koskevassa lainsäädännössä;

2) sivistystoimintaan liittyvistä kielellisistä oikeuksista yleisradiotoimintaa, teattereita, kuvaohjelmia, kirjastoja, nuorisotyötä ja liikuntaa koskevassa lainsäädännössä;

3) potilaan ja sosiaalihuollon asiakkaan kielellisistä oikeuksista terveydenhuolto- ja sosiaalilainsäädännössä;

4) esitutkinnassa ja oikeudenkäynnissä käytettävästä kielestä esitutkintaa ja oikeudenkäyntiä koskevassa lainsäädännössä; sekä

5) julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta siitä annetussa lainsäädännössä.

5 §

Kielellinen jaotus

Kielellisen jaotuksen perusyksikkö on kunta. Kunta on joko *yksikielinen* tai *kaksikielinen*. Valtioneuvoston asetuksella säädetään joka kymmenes vuosi virallisen tilaston perusteella, mitkä kunnat ovat kaksikielisiä ja mikä on näiden kuntien enemmistön kieli sekä mitkä kunnat ovat suomen- tai ruotsinkielisiä yksikielisiä kuntia.

Kunta on säädettävä kaksikieliseksi, jos kunnassa on sekä suomen- että ruotsinkielisiä asukkaita ja vähemmistö on vähintään kahdeksan prosenttia asukkaista tai vähintään 3 000 asukasta. Kaksikielinen kunta on säädettävä yksikieliseksi, jos vähemmistö on alle 3 000 asukasta ja sen osuus on laskenut alle kuuden prosentin. Kunnan

valtuuston esityksestä valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää kunta kaksikieliseksi seuraavaksi kymmenvuotijaksoksi, vaikka kunta muuten olisi yksikielinen.

Jos kuntajakoa muutetaan, on samalla päätettävä muutoksen vaikutuksesta kuntien kielelliseen asemaan.

6 §

Yksi- ja kaksikielinen viranomaislain

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) *yksikielisellä viranomaisella* valtion viranomaista, jonka virka-alueeseen kuuluu ainoastaan samankielisiä kuntia, sekä yksikielisen kunnan viranomaista samoin kuin kuntayhtymän viranomaista, jos kuntayhtymään kuuluu ainoastaan samankielisiä kuntia; sekä

2) *kaksikielisellä viranomaisella* valtion keskushallintoviranomaista ja muuta viranomaista, jonka virka-alueeseen kuuluu erikielisiä kuntia tai vähintään yksi kaksikielinen kunta, sekä kaksikielisen kunnan viranomaista samoin kuin kuntayhtymän viranomaista, jos kuntayhtymään kuuluu erikielisiä kuntia taikka vähintään yksi kaksikielinen kunta.

Viranomaisen alueellisen yksikön tai muun alueellisen organisaation kielellinen asema määräytyy sen virka-alueen kielellisen aseman mukaan. Erityisistä syistä voidaan virka-alueen kielivähemmistön tarpeita varten perustaa yksikielisiä yksiköitä tai osastoja.

7 §

Ahvenanmaata koskevat kielisäännökset

Ahvenanmaan maakuntaa koskevat kielisäännökset sisältyvät Ahvenanmaan itsehallintolakiin (1144/1991).

8 §

Saamen kieli

Saamen kielen käyttämisestä viranomaisissa ja julkiselle vallalle kuuluvaa tehtävää muutoinkin hoidettaessa säädetään erikseen.

9 §

Muut kielet

Oikeudesta käyttää viranomaisissa muita kieliä kuin suomen, ruotsin ja saamen kieltä säädetään oikeudenkäyntiä, hallintomenettelyä ja hallintolainkäyttöä koskevassa lainsäädännössä, koulutusta koskevassa lainsäädännössä, terveydenhuolto- ja sosiaalilainsäädännössä sekä muussa eri hallinnonaloja koskevassa lainsäädännössä.

2 luku

Oikeus käyttää suomea ja ruotsia viranomaisissa

10 §

Yksityishenkilön kielelliset oikeudet viranomaisissa

Valtion viranomaisessa ja kaksikielisessä kunnallisessa viranomaisessa jokaisella on oikeus käyttää suomea tai ruotsia. Viranomaisen on lisäksi järjestettävä asiassa kuultavalle mahdollisuus tulla kuulluksi omalla kielellään, suomeksi tai ruotsiksi.

Yksikielisessä kunnallisessa viranomaisessa käytetään kunnan kieltä, jollei viranomaisen pyynnöstä toisin päätä tai jollei muualla laissa toisin säädetä. Jokaisella on kuitenkin oikeus käyttää omaa kieltään ja tulla kuulluksi omalla kielellään viranomaisen aloitteesta vireille tulevassa asiassa, joka välittömästi kohdistuu hänen tai hänen huollettavansa perusoikeuksiin tai joka koskee viranomaisen hänelle asettamaa velvoitetta.

11 §

Oikeushenkilön kielelliset oikeudet viranomaisissa

Yhtiöllä, yhdistyksellä ja muulla oikeushenkilöllä on, noudattaen soveltuvin osin yksityishenkilön kielellisistä oikeuksista annettuja säännöksiä, oikeus viranomaisessa asioidessaan käyttää pöytäkirjakieltään, joko suomea tai ruotsia. Yhtiöjärjestyksensä tai sääntöjensä mukaan kaksikielisen oikeushenkilön on kuitenkin tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa käsiteltävässä asiassa vastattava sillä kielellä, jolla asia on pantu vireille.

3 luku

Asian käsittelykieli viranomaisissa

12 §

Asian käsittelykieli hallintoasiassa

Hallintoasian käsittelykielenä on kaksikielisessä viranomaisessa asianosaisen kieli. Jos asianosaiset ovat erikielisiä tai jos kaikki asianosaiset eivät asian vireille tullessa ole viranomaisen tiedossa, viranomaisen päättää käytettävästä kielestä asianosaisten oikeutta ja etua silmällä pitäen. Jos kielivalintaa ei voida tehdä tällä perusteella, käytetään viranomaisen virka-alueen väestön enemmistön kieltä.

Yksikielinen viranomaisen käyttää viranomaisen kieltä käsittelykielenä hallintoasiassa, jollei viranomaisen asianosaisten oikeutta ja etua silmällä pitäen päättä toisen kielen käyttämisestä.

13 §

Asian käsittelykieli hallintolainkäyttöasiassa

Hallintolainkäyttöasian käsittelykieleen sovelletaan, mitä 12 §:ssä säädetään asian käsittelykielestä hallintoasiassa.

Hallintoriita-asiassa, jossa asianosaisina ovat viranomaisen ja yksityishenkilö, käytetään kaksikielisessä tuomioistuimessa asian käsittelykielenä yksityishenkilön kieltä. Jos kaikki asianosaiset ovat viranomaisia, käytetään vireille panevan viranomaisen kieltä, jollei toisen kielen käyttäminen vastapuolen oikeutta ja etua silmällä pitäen ole perusteltua.

Hallintoriita-asiassa käytetään yksikielisessä tuomioistuimessa asian käsittelykielenä virka-alueen kieltä, jollei tuomioistuimien asianosaisten oikeutta ja etua silmällä pitäen päättä toisen kielen käyttämisestä.

14 §

Asian käsittelykieli rikosasiassa

Rikosasiassa käytetään kaksikielisessä tuomioistuimessa asian käsittelykielenä vastaajan kieltä. Jos vastaajat ovat erikielisiä tai jos vastaajan kieli ei ole suomi tai ruotsi, tuomioistuimien päättää asian käsittelykielestä asianosaisten oikeutta ja etua silmällä pitäen. Jos kielivalintaa ei voida tehdä tällä perusteella, käytetään tuomio-

istuimen virka-alueen väestön enemmistön kieltä.

Yksikielisessä tuomioistuimessa käytetään asian käsittelykielenä tuomioistuimen virka-alueen kieltä, jollei tuomioistuimien asianosaisten oikeutta ja etua silmällä pitäen päättä toisen kielen käyttämisestä.

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään tuomioistuimesta, koskee soveltuvin osin myös syyttäjäviranomaisia. Esitutkinnassa käytettävästä kielestä säädetään tarkemmin esitutkintalaissa (449/1987).

15 §

Asian käsittelykieli riita-asiassa

Riita-asiassa käytetään kaksikielisessä kärjäoikeudessa asian käsittelykielenä asianosaisten kieltä. Jos asianosaiset ovat erikielisiä eivätkä sovi käytettävästä kielestä, tuomioistuimien päättää käytettävästä kielestä asianosaisten oikeutta ja etua silmällä pitäen. Jos kielivalintaa ei voida tehdä tällä perusteella, käytetään tuomioistuimen virka-alueen väestön enemmistön kieltä.

Yksikielisessä kärjäoikeudessa käytetään tuomioistuimen virka-alueen kieltä, jollei tuomioistuimien asianosaisten oikeutta ja etua silmällä pitäen päättä toisen kielen käyttämisestä.

16 §

Asian käsittelykieli hakemusasiassa

Mitä 15 §:ssä säädetään, sovelletaan myös hakemusasioihin ja muiden kuin rikos- ja riita-asoiden käsittelyyn kärjäoikeudessa.

Jos asiassa on vain yksi asianosainen, käytetään kaksikielisessä tuomioistuimessa hakijan kieltä ja yksikielisessä tuomioistuimessa sovelletaan, mitä 15 §:n 2 momentissa säädetään.

17 §

Muutoksenhakuasian käsittelykieli hovioikeudessa ja korkeimmassa oikeudessa

Hovioikeudessa ja korkeimmassa oikeudessa käytetään muutoksenhakuasian käsittelykielenä asiassa alemmassa asteessa käytettyä kieltä, jollei tuomioistuimien asianosaisten oikeutta ja etua silmällä pitäen toisin päättä.

18 §

Oikeus tulkkaukseen

Jos jollakulla on lain mukaan oikeus käyttää omaa kieltään, mutta viranomaisen kieli tai asian käsittelykieli on toinen, viranomaisen on järjestettävä maksuton tulkkaus, jollei se itse huolehdi tulkkauksesta tai jollei 2 momentista muuta johdu.

Asianosaisen, joka 15 ja 16 §:ssä tarkoitettussa asiassa haluaa tulkkausta, on huolehdittava tulkkauksesta itse ja omalla kustannuksellaan, jollei tuomioistuimien asian laadun huomioon ottaen päättä toisin.

4 luku

Toimituskirjan ja muun asiakirjan kieli

19 §

Tuomion, päätöksen ja muun asiakirjan kieli

Tuomio, päätös ja muu viranomaisen 12–17 §:n mukaisessa asiassa annettava asiakirja laaditaan asian käsittelykielillä.

Asian valmisteluun ja käsittelyyn liittyvät asiakirjat voidaan viranomaisen harkinnan mukaan laatia osittain suomen ja osittain ruotsin kielellä. Päätös ja tuomio on kuitenkin annettava yksikielisenä.

Ilmoituksissa, kutsuissa ja kirjeissä, jotka lähetetään asianosaiselle tai sille, jolle lain mukaan on ilmoitettava vireillä olevasta tai vireille tulevasta asiasta, kaksikielisen viranomaisen on asian käsittelykielestä riippumatta käytettävä vastaanottajan kieltä, jos se on tiedossa tai kohtuudella selvitettävissä, taikka sekä suomea että ruotsia.

20 §

Oikeus toimituskirjan ja muun asiakirjan käännökseen

Jos haastehakemus, tuomio, päätös, pöytäkirja tai muu asiakirja on laadittu toisella kuin asianosaisen kielellä, valtion viranomaisen ja kaksikielisen kunnallisen viranomaisen on, jollei 2 momentista muuta johdu, annettava asianosaiselle pyynnöstä maksuton virallinen käännös näistä asiakirjoista siltä osin kuin asia koskee hänen oikeuttaan, etuaan tai velvollisuuttaan.

Asianosaisen, joka 15 ja 16 §:ssä tarkoitettussa asiassa haluaa käännöksen, on

huolehdittava tästä itse ja omalla kustannuksellaan, jollei tuomioistuin asian laadun huomioon ottaen päättä toisin.

Yksikielisen kunnallisen viranomaisen on pyynnöstä annettava asianosaiselle maksuton virallinen käännös toimituskirjasta asiassa, joka tulee vireille viranomaisen aloitteesta ja joka välittömästi kohdistuu asianosaisen tai hänen huollettavansa perusoikeuksiin tai joka koskee viranomaisen hänelle asettamaa velvollisuutta.

21 §

Toimituskirjan ja muun asiakirjan virallinen käännös

Virallisella käännöksellä tarkoitetaan tässä laissa viranomaisen tai virallisen kääntäjän tekemää suomen- tai ruotsinkielistä käännöstä.

Tämän lain mukaan annettu virallinen käännös toimituskirjasta on voimassa alkuperäisenä.

Jos virallisessa käännöksessä ilmenee käännösvirhe, viranomaisen on korjattava se, jollei korjaaminen ole ilmeisen tarpeetonta. Asianosaiselle on tällöin annettava maksutta korjattu toimituskirja.

22 §

Toimituskirjan ja muun asiakirjan antaminen vieraalla kielellä

Suomen viranomaisen ulkomaille tai ulkomaalaiselle annettava taikka maan ulkopuolella käytettäväksi aiottu toimituskirja tai muu asiakirja voidaan antaa muulla kuin suomen tai ruotsin kielellä, jollei erikseen toisin säädetä.

Jos muulla kielellä annettu toimituskirja tai muu asiakirja koskee toisen oikeutta, etua tai velvollisuutta ja tällä tämän lain mukaan muuten olisi oikeus saada se suomen tai ruotsin kielellä, on hänelle pyynnöstä annettava siitä maksuton virallinen käännös.

5 luku

Kielellisten oikeuksien turvaaminen

23 §

Viranomaisen velvollisuus toteuttaa kielellisiä oikeuksia

Viranomaisen tulee toiminnassaan omaloitteisesti huolehtia siitä, että yksityishenkilön kielelliset oikeudet toteutuvat käytännössä.

Kaksikielisen viranomaisen tulee palve-
la yleisöä suomeksi ja ruotsiksi. Viran-
omaisen tulee sekä palvelussaan että
muussa toiminnassaan osoittaa yleisölle
käyttävänsä molempia kieliä.

Kaksikielisen viranomaisen tulee yhtey-
denotoissaan yksityishenkilöihin ja oike-
ushenkilöihin käyttää näiden kieltä, suo-
mea tai ruotsia, jos se on tiedossa tai koh-
tuudella selvitetävissä, taikka molempia.

24 §

Liikelaitoksen sekä valtion ja kunnan yhtiön kielelliset palvelut

Valtion liikelaitoksen sekä sellaisen
palvelua tuottavan yhtiön, jossa valtiolla
taikka yhdellä tai useammalla kaksikielisel-
lä kunnalla taikka erikielillä kunnilla on
määräämisvalta, on annettava palvelua ja
tiedotettava suomeksi ja ruotsiksi toimin-
nan laadun ja asiayhteyden edellyttämässä
laajuudessa ja tavalla, jota kokonaisuutena
arvioiden ei voida pitää yhtiön kannalta
kohtuuttomana. Valtion liikelaitoksen
hoitaessa viranomaistehtävää siihen sovel-
letaan, mitä tässä laissa säädetään viran-
omaisesta.

Sen lisäksi, mitä 1 momentissa sääde-
tään, liikelaitosten ja yhtiöiden on nouda-
tettava, mitä niiden harjoittamassa toimin-
nassa annettavasta kielellisestä palvelusta
erikseen säädetään.

25 §

Yksityisten kielellinen palveluvelvollisuus

Jos julkinen hallintotehtävä on lailla tai
lain nojalla säädetty yksityiselle, sitä
koskee sen hoitaessa tätä tehtävää, mitä
tässä laissa säädetään viranomaisesta. Jos
tehtävän vastaanottaja määräytyy viran-
omaisen päätöksen tai muun toimenpiteen
taikka viranomaisen ja vastaanottajan
välisen sopimuksen perusteella, viran-
omaisen on varmistettava, että tehtävää
hoidettaessa annetaan tämän lain mukaista
kielellistä palvelua. Tämä tulee myös
varmistaa viranomaisen antaessa muun
kuin julkisen hallintotehtävän yksityisen
hoidettavaksi, jos tämän lain edellyttämän
palvelutason ylläpitäminen sitä vaatii.

6 luku

Viranomaisten työkieli

26 §

Valtion viranomaisten työkieli

Valtion viranomaisen käyttää työkiele-
nään virka-alueen väestön enemmistön
kieltä, jollei toisen kielen tai molempien
kielten taikka erityisestä syystä vieraan
kielen käyttäminen ole tarkoituksenmukai-
sempaa.

27 §

Viranomaisten kirjeenvaihto

Valtion viranomaisten välisessä kirjeen-
vaihdossa käytetään suomen kieltä, jollei
vastaanottava tai lähettävä viranomaisen
ole yksikielisesti ruotsinkielinen tai jollei
muusta syystä ole tarkoituksenmukaisem-
paa käyttää ruotsin kieltä tai muuta kieltä.

Valtion viranomaisen on lähettäessään
kirjelmää kunnalle käytettävä kunnan kieltä
tai kunnan väestön enemmistön kieltä,
jollei 3 momentista muuta johdu tai jollei
viranomaisen käytä molempia kieliä. Lä-
hettäessään kirjelmää yliopistoille, ammat-
tikorkeakouluille ja muille oppilaitoksille
valtion viranomaisten on käytettävä vas-
taanottajan kieltä.

Pyytäessään ja antaessaan lausunnon
asiassa, jossa annetaan toimituskirja tai
muu asianosaiselle annettava asiakirja,
valtion ja kunnan viranomaisen on käytet-
tävä asian käsittelykieltä. Yksikielinen
viranomaisen saa kuitenkin antaa lausun-
tonsa omalla kielellään. Asiaa käsittelevän
viranomaisen on tällöin asianosaisen
pyynnöstä annettava lausunnosta maksu-
ton virallinen käännös.

28 §

Monijäseniset toimielimet

Valtioneuvoston sekä valtion komitean,
toimikunnan, työryhmän ja vastaavan
toimielimen jäsenellä samoin kuin kaksi-
kielisen kunnan toimielimen jäsenellä on
oikeus käyttää suomea tai ruotsia kokouk-
sessa sekä pöytäkirjaan tai mietintöön
liitettävässä kirjallisessa lausunnossa tai
mielipiteessä. Jos toimielimen muu jäsen ei
ymmärrä suullista puheenvuoroa, se on
pyynnöstä hänelle lyhyesti selostettava.

29 §

Kunnalliset kokouskutsut, pöytäkirjat ja johtosäännöt

Kaksikielisen kunnan valtuuston kokouskutsu ja pöytäkirja on laadittava suomen ja ruotsin kielellä. Kunnan muiden toimielinten kokouskutsujen ja pöytäkirjojen kielestä päättää kunta.

Kaksikielisen kunnan johtosäännöt ja vastaavat säännöt on annettava suomen ja ruotsin kielellä.

7 luku

Lainsäädännössä sekä yleisessä tiedottamisessa käytettävät kielet

30 §

Lait ja muut säädökset

Lait säädetään ja julkaistaan suomen ja ruotsin kielellä. Myös asetukset ja viranomaisten oikeussäännöt annetaan molemmilla kansalliskielillä.

Lakien ja muiden säädösten julkaisemisesta säädetään perustuslaissa sekä Suomen säädöskokoelmaa ja viranomaisten määräyskokoelmia koskevassa lainsäädännössä.

Kansainvälisten sopimusten sekä säädöksissä viitattavien standardien kielestä säädetään erikseen.

31 §

Säädösehdotukset ja mietinnöt

Ministeriön sekä valtion komitean, toimikunnan, työryhmän tai vastaavan toimielimen säädösehdotukset ja niihin liittyvät mietinnöt julkaistaan suomeksi. Julkaisuun otetaan myös ruotsinkielinen tiivistelmä ja säädösehdotuksen ruotsinkielinen teksti.

Jos asianomaisen ministeriön harkinnan mukaan mietinnöllä on huomattava merkitys maan ruotsinkieliselle väestölle, se on julkaistava kokonaisuudessaan ruotsiksi. Samoin säädösehdotus tai mietintö, joka koskee yksinomaan Ahvenanmaan maakuntaa tai jolla on erityisen suuri merkitys maakunnalle, on julkaistava kokonaisuudessaan ruotsiksi.

Jos säädösehdotuksella tai mietinnöllä on merkitystä pääasiassa ruotsinkieliselle väestölle tai Ahvenanmaan maakunnalle, se voidaan julkaista ruotsiksi siten, että julkaisuun otetaan suomenkielinen tiivistelmä ja säädösehdotuksen suomenkielinen teksti.

32 §

Viranomaisten tiedottaminen

Valtion ja kunnallisen viranomaisen yleisölle suunnatussa tiedottamisessa on kaksikielisessä kunnassa käytettävä suomen ja ruotsin kieltä. Asianomaisen ministeriön on huolehdittava siitä, että yksilön hengen, terveyden ja turvallisuuden sekä omaisuuden ja ympäristön kannalta oleellinen tieto annetaan koko maassa molemmilla kansalliskielillä.

Kaksikielisen viranomaisen ilmoitukset, kuulutukset ja julkipanot sekä muut yleisölle annettavat tiedotteet tulee antaa suomen ja ruotsin kielellä.

Viranomaisten laatimien selvitysten, päätösten tai muiden vastaavien tekstien julkaiseminen ei velvoita kääntämään niitä sellaisinaan. Viranomaisen tulee kuitenkin huolehtia sekä suomen- että ruotsinkielisen väestön tiedonsaantitarpeista.

33 §

Kilvet ja paikannimet sekä julkinen liikenne

Viranomaisten kaksikielisessä kunnassa asettamien kilpien, liikennemerkkien ja muiden yleisölle suunnattujen vastaavien opasteiden tekstien on oltava suomen- ja ruotsinkielisiä, jollei kansainvälisen käytännön mukaisesti käytetä pelkästään vierasta kieltä.

Teiden ja katujen liikennemerkkien sekä muiden liikenteen ohjauslaitteiden kielistä säädetään tarkemmin tieliikennelainsäädännössä.

Viranomaisten asettamissa kilvissä käytettävistä paikannimistä voidaan säätää valtioneuvoston asetuksella. Ennen asetuksen antamista on hankittava Kotimaisen kielten tutkimuskeskuksen lausunto.

Julkisessa liikenteessä matkustajille suunnatuissa kilvissä ja tiedotteissa käytettävistä kielistä voidaan säätää valtioneuvoston asetuksella.

34 §

Kulutushyödykkeestä annettavat tiedot

Kun myytävään tuotteeseen on lain mukaan merkittävä kauppataivan mukainen nimi, tuoteseloste, käyttöohje tai varoitus, on tekstin yksikielisessä kunnassa myytävässä tuotteessa oltava ainakin sen kunnan

kielellä ja kaksikielisessä kunnassa myytävissä tuotteessa ainakin suomen ja ruotsin kielellä. Annettaessa tässä tarkoitettuja tietoja suomen ja ruotsin kieltä on kohdeltava tasapuolisesti.

8 luku **Kielellisten oikeuksien edistäminen ja seuranta**

35 § **Toimenpiteet kielellisten oikeuksien edistämiseksi**

Julkisen vallan on perustuslain mukaisesti huolehdittava maan suomen- ja ruotsinkielisen väestön sivistyksellisistä ja yhteiskunnallisista tarpeista samanlaisten perusteiden mukaan.

Hallintoa järjestettäessä tulee pyrkiä yhteensopiviin aluejaotuksiin, joissa turvataan suomen- ja ruotsinkielisen väestön mahdollisuudet saada palveluja omalla kielellään samanlaisten perusteiden mukaan.

Viranomaisten tulee toiminnassaan vaalia maan kielellistä kulttuuriperintöä ja edistää molempien kansalliskielten käyttämistä. Jos olosuhteet sitä edellyttävät, julkisen vallan on ryhdyttävä erityistoinenpiteisiin kansalliskieliin liittyvien sivistyksellisten tai yhteiskunnallisten tarpeiden turvaamiseksi.

36 § **Valvonta ja seuranta**

Jokainen viranomainen valvoo omalla toimialallaan tämän lain noudattamista.

Oikeusministeriö seuraa tämän lain täytäntöönpanoa ja soveltamista sekä antaa suosituksia kansalliskieliä koskevaan lainsäädäntöön liittyvissä kysymyksissä. Tarvittaessa ministeriön tulee tehdä aloitteita ja ryhtyä muihin toimenpiteisiin havaitsemiensa epäkohtien korjaamiseksi.

37 § **Kielilainsäädännön soveltamista koskeva kertomus**

Valtioneuvosto antaa vaalikausittain eduskunnalle hallituksen toimenpidekertomuksen oheisaineistona käytettäväksi kertomuksen kielilainsäädännön soveltamisesta ja kielellisten oikeuksien toteutumista

sesta sekä tarpeen mukaan muistakin kielioloista.

Kertomuksessa käsitellään suomen ja ruotsin kielen lisäksi ainakin saamen kieltä, romanikieltä ja viittomakieltä.

9 luku **Erinäiset säännökset**

38 § **Suomen ulkomaanedustustot**

Suomen ulkomaanedustustoihin sovelletaan tämän lain säännöksiä kaksikielisestä viranomaisesta, jonka enemmistön kieli on suomi. Kunniakonsulaateissa tätä lakia ei kuitenkaan sovelleta.

Tarkempia säännöksiä vieraiden kielten käyttämisestä edustustoissa voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella.

39 § **Puolustusvoimien joukko-osastot ja komentokieli**

Puolustusvoimien joukko-osastojen kieli on suomi. Vähintään yksi joukko-osasto on kuitenkin ruotsinkielinen. Muita ruotsinkielisiä joukko-osastoja sekä joukkoyksiköjä samoin kuin kaksikielisiä yksiköjä voidaan tarpeen vaatiessa perustaa siten kuin puolustusvoimista annetussa lainsäädännössä säädetään.

Asevelvollisen oikeudesta tulla määrättyksi joukko-osastoon, jonka opetuskieli on hänen äidinkieltensä, suomi tai ruotsi, säädetään asevelvollisuuslaissa (452/1950). Suomen- ja ruotsinkielisen siviilipalvelusvelvollisen oikeudesta suorittaa siviilipalveluksensa äidinkielellään säädetään siviilipalveluslaissa (1723/1991).

Puolustusvoimien komentokieli on suomi.

40 § **Vankeinhoitolaitos**

Sen estämättä, mitä 6 §:ssä säädetään, ovat vankeinhoitolaitokseen kuuluvat rangaistuslaitokset ja niiden osastot yksikielisesti suomenkielisiä.

Oikeusministeriön asetuksella voidaan rangaistuslaitoksiin kuitenkin perustaa yksi tai useampi ruotsinkielinen tai kaksikielinen osasto.

**41 §
Tarkemmat säännökset**

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

**10 luku
Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset**

**42 §
Voimaantulo**

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2004.

Tällä lailla kumotaan 1 päivänä kesäkuuta 1922 annettu kielilaki (148/1922) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

**43 §
Siirtymäsäännökset**

Ennen tämän lain voimaantuloa annettua muussa laissa taikka asetuksessa olevan viittauksen tällä lailla kumottuun kielilakiin katsotaan tämän lain voimaantulon jälkeen tarkoittavan viittausta tähän lakiin.

Ennen tämän lain voimaantuloa vireille tulleisiin asioihin sovelletaan edelleen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä, jollei viranomainen asianosaisten oikeutta ja etua silmällä pitäen muuta päättä.

Virka- ja itsehallintoalueiden kielellisestä jaotuksesta vuosina 2003–2012 annettu valtioneuvoston asetus (1174/2002) on voimassa asetuksessa säädetyn voimassaoloajan loppuun siltä osin kuin se koskee kuntien kielellistä asemaa, minkä jälkeen annetaan uusi valtioneuvoston asetus kuntien kielellisestä asemasta tämän lain 5 §:n 1 momentin nojalla.

Tämän lain 34 §:ssä tarkoitettut kulutus- ja huolehdittavat tekstit on saatettava tämän lain mukaisiksi viiden vuoden kuluessa lain voimaantulosta.

Kielitaito ja kunnallinen henkilöstö

**N:o 424/2003
Laki julkisyhteisöjen
henkilöstöltä vaadittavasta
kielitaidosta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

**1 §
Lain soveltamisala**

Tässä laissa säädetään valtion viranomaisten, kunnallisten viranomaisten sekä itsenäisten julkisoikeudellisten laitosten samoin kuin eduskunnan virastojen ja tasavallan presidentin kanslian (*viranomainen*) palveluksessa olevalta henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta sekä kielitaidon osoittamisesta.

Yliopistoihin, ammattikorkeakouluihin ja muihin oppilaitoksiin sovelletaan, mitä 2–4 ja 8 §:ssä säädetään. Muutoin niiden henkilöstöä koskevista kielitaitovaatimuksesta säädetään erikseen.

Evankelis-luterilaisen kirkon henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta säädetään kirkkolaisissa (1054/1993).

**2 §
Henkilöstön kielitaidosta
huolehtiminen**

Viranomaisen on koulutusta järjestämällä ja muilla henkilöstöpoliittisilla toimilla huolehdittava siitä, että sen henkilöstöllä on riittävä kielitaito viranomaisen tehtävien hoitamiseksi kielilaisissa (423/2003) ja muussa lainsäädännössä asetettujen vaatimusten mukaisesti.

2 luku
Kielitaitoa koskevat
kelpoisuusvaatimukset ja kielitaidon
huomioon ottaminen henkilöstöä
palvelukseen otettaessa

3 §
Kielitaidosta varmistautuminen
palvelukseen otettaessa

Virkaa täytettäessä ja muuhun palvelussuhteeseen otettaessa on varmistauduttava siitä, että palvelukseen otettavalla on työtehtävien edellyttämä kielitaito.

4 §
Kielitaitoa koskevista vaatimuksista
ilmoittaminen

Ilmoituksessa, joka koskee viran tai muun palvelussuhteen haettavana tai avoimena olemista, on mainittava mahdollisista kielitaitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista sekä työtehtävien edellyttämästä taikka palvelukseen otettaessa eduksi luettavasta kielitaidosta.

5 §
Kielitaitoa koskevien
kelpoisuusvaatimusten asettaminen

Valtion viranomaisten henkilöstölle voidaan asettaa kielitaitoa koskevia kelpoisuusvaatimuksia vain lailla taikka lain nojalla valtioneuvoston tai asianomaisen ministeriön asetuksella. Suomen ja ruotsin kielten taitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista on aina säädettävä, jos henkilöstön tehtäviin kuuluu yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien kannalta merkittävää julkisen vallan käyttöä.

Jos lailla tai lain nojalla ei säädetä kunnallisten viranomaisten henkilöstön kielitaitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista, niitä voidaan asettaa kuntalain (365/1995) mukaisessa järjestyksessä.

Jos lailla tai lain nojalla ei säädetä itsenäisten julkisoikeudellisten laitosten henkilöstön kielitaitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista, laitokset voivat vahvistaa niitä.

6 §
Valtion henkilöstön suomen ja ruotsin
kielen taitoa koskevat
kelpoisuusvaatimukset

Valtion henkilöstöltä, jolta edellytetään säädettyinä kelpoisuusvaatimuksena korkeakoulututkintoa, vaaditaan kaksikielisesä viranomaisessa viranomaisen virka-alueen väestön enemmistön kielen erinomaista suullista ja kirjallista taitoa sekä toisen kielen tyydyttävää suullista ja kirjallista taitoa. Yksikielisessä viranomaisessa edellytetään viranomaisen kielen erinomaista suullista ja kirjallista taitoa sekä toisen kielen tyydyttävää ymmärtämisen taitoa.

Tuomarin virkaan vaadittavista kielitaitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista säädetään tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa (205/2000). Upseerin virkaan vaadittavista suomen ja ruotsin kielen taitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää poikkeuksista 1 momentissa säädettyistä suomen ja ruotsin kielen taitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista, jos työtehtävät sitä edellyttävät tai jos eri kielten käyttämistä edellyttävien työtehtävien jako viranomaisessa sen sallii taikka vaatimuksista poikkeamiselle on muita erityisen painavia syitä.

Muulle kuin 1 momentissa tarkoitetulle henkilöstölle asetettavista suomen ja ruotsin kielen taitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista säädetään valtioneuvoston asetuksella. Valtioneuvoston asetuksella voidaan myös antaa valtuutus suomen ja ruotsin kielen taitoa koskevien kelpoisuusvaatimusten säätämiseen asianomaisen ministeriön asetuksella niissä tapauksissa, joissa henkilöstölle ei kielitaitovaatimusten lisäksi aseteta muita kelpoisuusvaatimuksia.

Eduskunnan virastojen ja tasavallan presidentin kanslian henkilöstön suomen ja ruotsin kielen taitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista säädetään erikseen.

7 §

Valtion henkilöstön muiden kielten taitoa koskevat kelpoisuusvaatimukset

Valtion viranomaisten henkilöstölle voidaan asettaa muiden kielten taitoa koskevia kelpoisuusvaatimuksia työtehtävien sitä edellyttäessä ministeriön asetuksella, jollei niitä lain nojalla aseteta valtioneuvoston asetuksella.

8 §

Hakuajan päätyttyä osoitettu kielitaito

Virkaa täytettäessä tai muuhun palvelussuhteeseen otettaessa otetaan huomioon myös sellainen hakija, joka on osoittanut vaaditun kielitaidon hakuajan päätyttyä, jos tämä ei viivytä asian käsittelyä.

9 §

Erivapaus

Valtioneuvosto voi erityisestä syystä myöntää erivapauden lailla taikka valtioneuvoston tai ministeriön asetuksella säädetystä kielitaitoa koskevasta kelpoisuusvaatimuksesta, jollei laissa tai lain nojalla toisin säädetä.

3 luku

Valtionhallinnon suomen ja ruotsin kielen tutkinnot

10 §

Valtionhallinnon kielitutkinnot

Suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamista varten on valtionhallinnon kielitutkinnot kumpaakin kieltä varten. Tutkinnoissa voidaan osoittaa suomen tai ruotsin kielen erinomaista, hyvää tai tyydyttävää taitoa.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset tutkinnoista sekä tutkintotodistusten antamisesta.

Opetushallitus antaa määräyksiä tutkinnojen perusteista ja vahvistaa tutkintotodistuksen kaavan 11 §:ssä tarkoitettujen tutkintolautakuntien annettua asiasta lausunnon.

11 §

Valtionhallinnon kielitutkintojen hallinto ja toimeenpano

Valtionhallinnon kielitutkintojen ylläpitämisestä ja kehittämisestä sekä toimeenpanon valvonnasta vastaa opetushallitus.

Kielitutkintojen toimeenpanoa varten on opetushallituksen yhteydessä suomen kielen tutkintolautakunta ja ruotsin kielen tutkintolautakunta (*kielitutkintolautakunnat*). Lisäksi opetushallitus määrää tarpeellisen määrän kielitaidon arviointiin perehtyneitä tutkintosuoritusten vastaanottajia.

Kielitutkintolautakuntien jäsenet ja tutkintosuoritusten vastaanottajat toimivat virkavastuulla. Heidän esteellisyyteensä sovelletaan, mitä hallintolain (434/2003) 27–29 §:ssä säädetään.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset kielitutkintolautakuntien kokoonpanosta, asettamisesta ja tehtävistä, asioiden käsittelystä lautakunnissa, tutkintosuoritusten vastaanottajaksi määräämisestä ja tutkintosuoritusten vastaanottamisesta sekä kielitutkintojen toimeenpanon valvonnasta.

Opetushallitus antaa tarvittaessa tutkintosuoritusten vastaanottajille ohjeita kielitutkintojen toimeenpanosta kielitutkintolautakuntien annettua asiasta lausunnon.

12 §

Maksut

Kielitutkintolautakunnan järjestämään kielitutkintoon osallistumisesta ja lautakunnan päätöksistä sekä tutkintosuoritusten vastaanottajan järjestämään tutkintoon osallistumisesta peritään maksu julkisoikeudellisena suoritteena valtion maksupestelain (150/1992) mukaisesti. Maksun suuruudesta säädetään tarkemmin opetusministeriön asetuksella.

13 §

Kielitaidon osoittaminen yleisillä kieli- tutkinnoilla tai opintojen yhteydessä

Valtioneuvoston asetuksella säädetään siitä, millä tavoin suomen tai ruotsin kielen taito voidaan valtionhallinnon kielitutkinnon suorittamisen sijasta osoittaa yleisistä kielitutkinnoista annetussa laissa (668/1994) tarkoitetuilla kielitutkinnoilla tai opintojen yhteydessä suoritetuilla kielikokeilla tai opinnoilla.

14 §

Todistus vastaavasta kielitaidosta

Kielitutkintolautakunta voi valtionhallinnon kielitutkintoa toimeenpanematta hakemuksesta:

1) antaa todistuksen suomen tai ruotsin kielen erinomaisesta taidosta henkilölle, joka hyväksyttävän selvityksen mukaan on aiemmalla toiminnallaan osoittanut vaadittavaa kielitaitoa; sekä

2) päättää ulkomailla suoritettujen kielipintojen rinnastamisesta valtionhallinnon kielitutkintoihin.

15 §

Tutkinnon suorittajan oikeussuoja

Tutkinnon suorittajalle on annettava tieto arvosteluperusteiden soveltamisesta hänen tutkintosuoritukseensa.

Tutkintosuoritusten vastaanottajan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Tutkintosuoritusten vastaanottajan suorittamaan tutkintosuorituksen arviointiin tyytymätön voi kuitenkin seitsemän päivän kuluessa päätöksestä tiedon saatuaan ilmoittautua suorittamaan tutkinnon kielitutkintolautakunnalle. Tällöin uusintasuoritus lautakunnalle on maksuton.

Kielitutkintolautakunnan päätökseen haetaan muutosta valittamalla siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

4 luku

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

16 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2004.

Tällä lailla kumotaan valtion virkamiehiltä vaadittavasta kielitaidosta 1 päivänä kesäkuuta 1922 annettu laki (149/1922) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin. Milloin tällaiset toimenpiteet edellyttävät 10 §:n 3 momentin tai 11

§:n 5 momentin mukaan 11 §:ssä tarkoitettujen lautakuntien kuulemista, opetushallitus kuulee niiden asemasta ennen tämän lain voimaantuloa toimivia vastaavia lautakuntia.

17 §

Siirtymäsäännökset

Ennen tämän lain voimaantuloa suoritettujen tutkintojen rinnastamisesta tämän lain nojalla suoritettuihin tutkintoihin säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Muussa laissa tai asetuksessa suomen tai ruotsin kielen taitoa koskevaksi kelpoisuusvaatimukseksi säädetty kielen täydellinen hallitseminen, täydellinen hallinta tai täydellinen taito vastaa asianomaisten kielen erinomaista suullista ja kirjallista taitoa.

Muussa laissa tai asetuksessa oleva viittaus valtion virkamiehiltä vaadittavasta kielitaidosta annettuun lakiin tarkoittaa tämän lain voimaantulon jälkeen viittausta tähän lakiin.

Opetus ja kulttuuri

N:o 365/1995

Kuntalaki

16§ 2mom
Hallinnon järjestäminen ja
johtosäännöt

....
Kaksikielisessä kunnassa asetetaan opetustoimen hallintoon erillinen toimielin kumpaakin kieliryhmää varten taikka yhteinen toimielin, joka jakautuu kieliryhmiä varten jaostoihin. Toimielimen tai jaoston jäsenet on valittava asianomaiseen kieliryhmään kuuluvista henkilöistä.

N:o

Perusopetuslaki

4 § 4 mom.
Velvollisuus järjestää perusopetusta

....
Kunta, jossa on sekä suomen- että ruotsinkielisiä asukkaita, on velvollinen järjestämään perusopetuksen erikseen kumpaa-kin kieliryhmää varten.

6 § 2 mom.
Oppilaan koulupaikan määräytyminen

....
Kunta osoittaa oppivelvolliselle ja muulle tässä laissa tarkoitettua opetusta saavalle 1 momentin mukaisen lähikoulun tai muun soveltuvan paikan, jossa tämän lain 4 §:n 1 ja 2 momentin mukaisesti annetaan opetusta sellaisella oppilaan omalla kielellä, jolla kunta on velvollinen opetusta järjestämään. Esiopetusta saavalle oppilaalle voidaan opetuksen järjestämispai-
kaksi osoittaa myös vastaavat edellytykset täyttävä 4 §:n 1 momentissa tarkoitettu päivähoitopaikka tai muu soveltuva

esiopetuksen järjestämipaikka. Kunta voi perustellusta opetuksen järjestämiseen liittyvästä syyistä opetuskieltä muuttamatta vaihtaa opetuksen järjestämipaikkaa.(1288/1999)

10 §1-3mom.
Opetuskieli

Koulun opetuskieli ja muualla kuin koulussa järjestettävässä opetuksessa käytettävä kieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetuksesta voidaan antaa muulla kuin edellä mainitulla oppilaan omalla kielellä, jos se ei vaaranna oppilaan mahdollisuutta seurata opetusta. (1288/1999)

Saamelaiden kotiseutualueella asuvien saamen kieltä osaavien oppilaiden opetus tulee antaa pääosin saamen kielellä. Kuulovammaisille tulee tarvittaessa antaa opetusta myös viittomakielellä.

Jos opetuksen järjestäjä antaa opetusta useammalla kuin yhdellä sellaisella 1 ja 2 momentissa tarkoitettulla opetuskielellä, jolla oppilas pystyy opiskelemaan, oppilaan huoltaja saa valita opetuskielen.

12 §
Äidinkielen opetus

Äidinkielenä opetetaan oppilaan opetuskielen mukaisesti suomen, ruotsin tai saamen kieltä.

Äidinkielenä voidaan huoltajan valinnan mukaan opettaa myös romanikieltä, viittomakieltä tai muuta oppilaan äidinkieltä.

15 § 1 mom.
Opetussuunnitelma

Opetuksen järjestäjän tulee hyväksyä tässä laissa tarkoitettua opetusta varten opetussuunnitelma. Opetussuunnitelma hyväksytään erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä ja saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa opetusta varten.

N:o 629/1998

Lukiolaki

4 § 2 mom

Koulutuksen järjestämislupa

...
Luvassa määrätään kunnat, joissa koulutusta järjestetään, opetuskieli, koulutuksen järjestämismuoto, erityinen koulutus-tehtävä sekä muut tarpeelliset koulutuksen järjestämiseen liittyvät ehdot. Muutoksesta koulutuksen järjestämislupaan päättää asianomainen ministeriö.

.....

6 §

Opetuskieli

Lukiokoulutuksessa oppilaitoksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetuksesta voidaan antaa muulla kuin edellä mainitulla opiskelijan omalla kielellä, jos se ei vaaranna opiskelijan mahdollisuutta seurata opetusta.

Jos koulutuksen järjestäjä antaa opetusta useammalla kuin yhdellä sellaisella 1 momentissa tarkoitettulla opetuskielellä, jolla opiskelija pystyy opiskelemaan, saa opiskelija valita opetuskielen.

Erillisessä opetusryhmässä tai oppilaitoksessa opetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kuin 1 momentissa mainitulla kielellä.

8 §

Äidinkielen opetus

Äidinkielenä opetetaan opiskelijan opetuskielen mukaisesti suomen, ruotsin tai saamen kieltä.

Äidinkielenä voidaan opiskelijan valinnan mukaan opettaa myös romanikieltä, viittomakieltä tai muuta oppilaan äidinkieltä.

11 § 1 mom

Opetussuunnitelma

Koulutuksen järjestäjän tulee hyväksyä opetussuunnitelma. Opetussuunnitelma hyväksytään erikseen suomenkielistä,

ruotsinkielistä ja saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa opetusta varten.

....

18 §

Ylioppilastutkinto (478/2002)

Lukiokoulutuksen päätteeksi pannaan toimeen ylioppilastutkinto. Tutkinnon avulla selvitetään, ovatko opiskelijat omaksuneet lukion opetussuunnitelman mukaiset tiedot ja taidot sekä saavuttaneet lukiokoulutuksen tavoitteiden mukaisen riittävän kypsyys. Tutkintoon sisältyy äidinkielessä ja kirjallisuudessa, toisessa kotimaisessa kielessä, vieraissa kielissä, matematiikassa ja reaaliaineissa järjestettäviä kokeita. Tutkintoon osallistuvan on suoritettava pakollisina äidinkielessä ja kirjallisuudessa, toisessa kotimaisessa kielessä ja yhdessä vieraassa kielessä järjestettävät kokeet sekä valintansa mukaan joko matematiikassa tai reaaliaineissa järjestettävä koe. Pakollisten kokeiden lisäksi tutkintoon osallistuva voi suorittaa yhden tai useamman ylimääräisen kokeen. Opiskelija, joka ei 13 §:n tai lukion opetussuunnitelman perusteella opiskele pakollisena oppiaineena toista kotimaista kieltä, voi suorittaa toisessa kotimaisessa kielessä järjestettävän kokeen sijasta jonkin muun kokeen.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään muun kuin tässä laissa tarkoitetun opiskelijan oikeudesta osallistua tutkintoon.

Tutkinnon yleiseksi kehittämiseksi tutkinto voidaan kokeilutarkoituksessa panna toimeen 1 momentissa säädetyistä poiketen. Tutkinnossa on kuitenkin suoritettava vähintään neljä koetta ja yhden näistä tulee olla äidinkielessä ja kirjallisuudessa järjestettävä koe. Kokeiluun tulevat oppilaitokset valitaan lukiokoulutuksen järjestäjien hakemuksesta alueellisesti ja kieliryhmittäin mahdollisimman edustavasti.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä opetusministeriön asettamasta ylioppilastutkintolautakunnasta ja sen tehtävistä sekä tutkintoon osallistumisesta, kokeista, arvostelusta, kokeilusta ja muusta tutkinnon toimeenpanosta sekä opiskelijan oikeudesta suorittaa toisessa kotimaisessa kielessä järjestettä-

vän kokeen sijasta jokin muu koe. Ylioppilastutkintolautakunta antaa tarkempia määräyksiä kokeiden sisällöstä, koejärjestyksistä ja kokeiden arvostelusta.

Ylioppilastutkinnon suorittaminen tuottaa yleisen jatkoopintokelpoisuuden korkeakouluihin.

...

N:o 630/1998
Laki ammatillisesta
koulutuksesta

9 § 2 mom
Koulutuksen järjestämislupa

...

Luvassa määrätään koulutustehtävä, joka sisältää tarpeelliset määräykset koulutusasteista, koulutusaloista, tutkinnoista, opetuskielestä, kunnista, joissa koulutusta voidaan järjestää, opiskelijamääristä, erityisestä koulutustehtävästä, koulutuksen järjestämismuodosta ja muista koulutuksen järjestämiseen liittyvistä asioista. Koulutustehtävän muuttamisesta päättää asianomainen ministeriö. Ministeriö voi ilman hakemustakin muuttaa koulutusaloja, tutkintoja ja opiskelijamääriä koskevia määräyksiä sekä muita määräyksiä, jos koulutustarjonta merkittävästi poikkeaa koulutustarpeista.

...

11 §
Opetuskieli

Ammatillisessa koulutuksessa oppilaitoksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Kaksikielisen oppilaitoksen opetuskielenä on suomi ja ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetuksesta voidaan antaa muulla kuin edellä mainitulla opiskelijan omalla kielellä, jos se ei vaaranna opiskelijan mahdollisuutta seurata opetusta.

Jos koulutuksen järjestäjä antaa opetusta useammalla kuin yhdellä sellaisella 1 momentissa tarkoitettulla opetuskiielellä, jolla opiskelija pystyy opiskelemaan, opiskelija saa valita opetuskielen.

Erillisessä opetusryhmässä tai oppilaitoksessa opetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kuin 1 momentissa mainitulla kielellä.

14 § 1 mom
Opetussuunnitelma

Koulutuksen järjestäjän tulee hyväksyä koulutusta varten opetussuunnitelma. Opetussuunnitelma hyväksytään erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä ja saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa opetusta varten

....

40 § 1 mom
Henkilöstö

Jokaisella oppilaitoksella, jossa järjestetään tässä laissa tarkoitettua koulutusta, tulee olla toiminnasta vastaava rehtori. Kaksikielisessä oppilaitoksessa tulee olla rehtori kumpaakin kieliryhmää varten tai rehtori, joka täydellisesti hallitsee oppilaitoksen molemmat opetuskielet.

...

N:o 351/2003
Ammattikorkeakoululaki

7 §
Koulutustehtävä

Ammattikorkeakoulun koulutustehtävässä määrätään, sen mukaan kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään, ammattikorkeakoulun toimiala, opiskelijapaikkamäärä perustutkintoon johtavassa koulutuksessa, ammattikorkeakoulun opetuskieli ja sijaintipaikat.

Luvan ammattikorkeakoulun koulutustehtävän muuttamiseen, joka koskee opiskelijapaikkamäärää ja sijaintipaikkoja, antaa opetusministeriö.

15 §
Opetuskieli

Ammattikorkeakoulun opetuskieli on suomi tai ruotsi. Kaksikielisen ammattikorkeakoulun opetuskielinä ovat suomi ja

ruotsi. Opetuksessa sekä kuulusteluissa ja kokeissa saadaan tarvittaessa käyttää muutakin kuin ammattikorkeakoulun opetuskieltä sen mukaan kuin ammattikorkeakoulu päättää.

N:o 633/1998
Laki taiteen perusopetuksesta

3§ 2 mom

....
Luvassa määrätään kunnat, joissa opetusta järjestetään, opetuskieli, taiteenala sekä muut opetuksen järjestämiseen liittyvät ehdot. Muutoksesta järjestämislupaann päättää asianomainen ministeriö.

N:o 632/1998
Laki vapaasta sivistystyöstä

4 § 3 mom
Oppilaitoksen ylläpitäminen

....
Edellä 1 momentissa tarkoitetussa luvassa määritellään ylläpitäjää ja oppilaitosta koskevien tietojen lisäksi oppilaitoksen tarkoitus, koulutustehtävä, opetuskieli sekä muut tarpeelliset koulutuksen järjestämiseen liittyvät ehdot. Muutoksista ylläpitämislupaann sekä muiden kuin kunnallisten vapaan sivistystyön oppilaitosten yhdistämisestä päättää ministeriö.

N:o 986/1998
Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista

3§

Kielitaitovaatimukset

Rehtorin tulee täydellisesti hallita oppilaitoksen opetuskieli. Opetuskielen täydellinen hallinta osoitetaan yliopistosta tai korkeakoulusta saadulla todistuksella taikka suorittamalla kielen täydellistä hallintaa osoittava kielitutkinto siten kuin siitä erikseen säädetään.

Ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa, vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa ja taiteen perusopetuksesta annetussa laissa tarkoitetun rehtorin tulee hallita oppilaitoksen opetuskieli.

9§

Kielitaitovaatimukset

Perusopetusta tai esiopetusta antavan opettajan tulee täydellisesti hallita koulun opetuskieli. Opetuskielen täydellinen hallinta osoitetaan siten kuin 3 §:n 1 momentissa säädetään.

Jos opetuskieli on muu kuin koulun opetuskieli tai jos kysymys on perusopetuslain 10 §:n 4 momentissa tarkoitetussa koulussa järjestettävästä opetuksesta, voi opetusta antaa myös henkilö, joka hallitsee opetuksessa käytettävän kielen. Opetushallitus määrää tarvittaessa, miten kielen hallinta osoitetaan.

Ruotsissa opettajankoulutuksen saaneen henkilön, joka on suorittanut koulutukseen kuuluvan opetusharjoittelun yksinomaan ruotsin kielellä, katsotaan täydellisesti hallitsevan ruotsinkielisen koulun opetuskielen. Ruotsinkieliseen kouluun voidaan ottaa muuta 4 §:ssä säädettyä opetusta kuin äidinkielen ja kirjallisuuden opetusta antamaan enintään kahdeksi vuodeksi henkilö, joka on suorittanut luokanopettajan tutkinnon Norjassa tai Tanskassa.

12§

Kielitaitovaatimus

Lukiokoulutuksessa opettajan tulee hallita opetuksessa käytettävä kieli

17§

Kielitaitovaatimus

Ammatillisessa koulutuksessa opettajan tulee hallita opetuksessa käytettävä kieli.

23§

Väliaikaisesti opetusta antavan henkilön kelpoisuus

Sen estämättä, mitä muualla tässä asetuksessa säädetään, opetusta voidaan väliaikaisesti enintään vuoden ajaksi määrätä antamaan henkilö, jolla on riittävä koulutus ja tehtävän edellyttämä taito. Tällainen henkilö voidaan kuitenkin määrätä antamaan opetusta yli kuuden kuukauden ajaksi vain, jos tehtävän edellyttämät kelpoisuusvaatimukset täyttäviä henkilöitä ei ole määräystä annettaessa saatavilla tai jos siihen on muu erityinen syy.

Mitä edellä 1 momentin toisessa virkkeessä säädetään, ei sovelleta 18 §:ssä tarkoitettuun opettajaan.

Kaksikielisessä kunnassa molempien kieliryhmien tarpeet tulee ottaa huomioon yhtäläisin perustein.

Saamelaiusten kotiseutualueen kunnissa sekä saamenkielisen että suomenkielisen väestöryhmän tarpeet tulee ottaa huomioon yhtäläisin perustein.

N:o 904/1998

Kirjastolaki

3§

Kirjasto- ja tietopalvelujen järjestäminen

Kunnan tehtävänä on tässä laissa tarkoitettujen kirjasto- ja tietopalvelujen järjestäminen.

Kunta voi järjestää kirjasto- ja tietopalvelut itse taikka osittain tai kokonaan yhteistyössä muiden kuntien kanssa tai muulla tavoin. Kunta vastaa siitä, että palvelut ovat tämän lain mukaisia.

Asiakkaiden käytettävissä tulee olla kirjasto- ja tietopalvelualan henkilöstöä sekä uusiutuva kirjastoaineisto ja -välineistö.

Sosiaali ja terveystoimi

N:o 519/1997

Laki kehitysvammaisten erityishuollosta

6§ 5mom

Kaksikieliset ja ruotsinkieliset kunnat ovat lisäksi jäseninä *erityishuollon kuntainliitossa*, jonka tehtävänä on piirijaosta riippumatta jäsenkuntiansa ruotsinkielisen väestön erityishuollon järjestäminen. Erityishuollon kuntainliitosta on soveltuvin osin voimassa, mitä tässä laissa erityishuoltopiirin kuntainliitosta säädetään, kuitenkin niin, että liittovaltuuston jäsenten lukumäärästä ja äänivallan perusteista määrätään perussäännössä.

N:o 36/1973

Laki lasten päivähoidosta

11§1-2mom

Kunnan on huolehdittava siitä, että lasten päivähoitoa on saatavissa kunnan järjestämänä tai valvomana siinä laajuudessa ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää.

Kunnan on lisäksi huolehdittava siitä, että lasten päivähoitoa voidaan antaa lapsen äidinkielenä olevalla suomen-, ruotsin- tai saamenkielellä.(875/1981)

N:o 428/2003

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti *lisätään* sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22 päivänä syyskuuta 2000 annetun lain (812/2000) 4 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

4 §

Oikeus laadultaan hyvään sosiaalihuoltoon ja hyvään kohteluun

Sosiaalihuollon asiakkaan oikeudesta käyttää suomen tai ruotsin kieltä, tulla kuulluksi ja saada toimituskirjansa suomen tai ruotsin kielellä sekä hänen oikeudestaan tulkkaukseen näitä kieliä viranomaisissa käytettäessä säädetään kielilain (423/2003) 10, 18 ja 20 §:ssä. Kuntien ja kuntayhtymien velvollisuudesta järjestää sosiaalihuoltoa suomen ja ruotsin kielellä säädetään sosiaalihuoltolaissa.

N:o 429/2003

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti *lisätään* potilaan asemasta ja oikeuksista 17 päivänä elokuuta 1992 annetun lain (785/1992) 3 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 653/2000, uusi 4 momentti seuraavasti:

3 §

Oikeus hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon ja siihen liittyvään kohteluun

Potilaan oikeudesta käyttää suomen tai ruotsin kieltä, tulla kuulluksi ja saada toimituskirjansa suomen tai ruotsin kielellä sekä hänen oikeudestaan tulkkaukseen

näitä kieliä viranomaisissa käytettäessä säädetään kielilain (423/2003) 10, 18 ja 20 §:ssä. Kuntien ja kuntayhtymien velvollisuudesta järjestää terveyden- ja sairaanhoitopalveluja suomen ja ruotsin kielellä säädetään kansanterveyslaissa ja erikoissairaanhoitolaissa.

N:o 430/2003
Laki sosiaalihuoltolain
muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti *lisätään* 17 päivänä syyskuuta 1982 annettuun sosiaalihuoltolakiin (710/1982) siitä lailla 813/2000 kumotun 40 §:n tilalle uusi 40 § seuraavasti:

40 §

Yksikielissä kunnissa ja kuntayhtymissä järjestetään sosiaalihuolto kunnan tai kuntayhtymän kielellä. Asiakkaan oikeudesta käyttää suomen tai ruotsin kieltä, tulla kuulluksi ja saada toimituskirjansa suomen tai ruotsin kielellä sekä hänen oikeudestaan tulkkaukseen näitä kieliä viranomaisissa käytettäessä säädetään kielilain (423/2003) 10, 18 ja 20 §:ssä.

Kaksikielisen kunnan ja kaksikielisiä tai sekä suomen- ja ruotsinkielisiä kuntia käsittävän kuntayhtymän sosiaalihuolto järjestetään kunnan tai kuntayhtymän molemmilla kielillä siten, että asiakas saa palvelua valitsemallaan kielellään, joko suomeksi tai ruotsiksi.

Kunnan tai kuntayhtymän tulee lisäksi huolehtia siitä, että Pohjoismaiden kansalaiset voivat sosiaalihuollon palveluja käyttäessään tarvittaessa käyttää omaa kieltään, suomen, islannin, norjan, ruotsin tai tanskan kieltä. Kunnan tai kuntayhtymän on tällöin mahdollisuuksien mukaan huolehdittava siitä, että Pohjoismaiden kansalaiset saavat tarvittavan tulkkaus- ja käännösavun.

N:o 431/2003
Laki kansanterveyslain 28 §:n
muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti *muutetaan* 28 päivänä tammikuuta 1972 annetun kansanterveyslain (66/1972) 28 §, sellaisena kuin se on laissa 248/1997, seuraavasti:

28 §

Yksikielisen kunnan tai kuntayhtymän terveyskeskuksen terveydenhuoltopalvelut järjestetään kunnan tai kuntayhtymän kielellä. Potilaan oikeudesta käyttää suomen tai ruotsin kieltä, tulla kuulluksi ja saada toimituskirjansa suomen tai ruotsin kielellä sekä hänen oikeudestaan tulkkaukseen näitä kieliä viranomaisissa käytettäessä säädetään kielilain (423/2003) 10, 18 ja 20 §:ssä.

Kaksikielisen kunnan taikka kaksikielisiä tai sekä suomen- ja ruotsinkielisiä kuntia käsittävän kuntayhtymän terveyskeskuksen terveydenhuoltopalvelut järjestetään kunnan tai kuntayhtymän molemmilla kielillä siten, että potilas saa palvelut valitsemallaan kielellä, joko suomeksi tai ruotsiksi.

Kunnan tai kansanterveystyön kuntayhtymän tulee lisäksi huolehtia siitä, että Pohjoismaiden kansalaiset voivat terveydenhuoltopalveluja käyttäessään tarvittaessa käyttää omaa kieltään, suomen, islannin, norjan, ruotsin tai tanskan kieltä. Kunnan tai kansanterveystyön kuntayhtymän on tällöin mahdollisuuksien mukaan huolehdittava siitä, että Pohjoismaiden kansalaiset saavat tarvittavan tulkkaus- ja käännösavun.

N:o 432/2003
Laki erikoissairaanhoitolain
muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 1 päivänä joulukuuta 1989
annetun erikoissairaanhoitolain (1062/
1989) 33 §:n 3 ja 4 momentti, sellaisena
kuin niistä on 33 §:n 4 momentti laissa
908/1992, ja

lisätään lakiin uusi 33 a § seuraavasti:

33 a §

Sairaanhoitopiirissä, joka käsittää aino-
astaan samankielisiä kuntia, järjestetään
sairaanhoito tällä kielellä. Potilaan oikeu-
desta käyttää suomen tai ruotsin kieltä,
tulla kuulluksi ja saada toimituskirjansa
suomen tai ruotsin kielellä sekä hänen
oikeudestaan tulkkaukseen näitä kieliä
viranomaisissa käytettäessä säädetään
kielilain (423/2003) 10, 18 ja 20 §:ssä.

Erikielisiä tai kaksikielisiä kuntia käsit-
tävän sairaanhoitopiirin kuntayhtymän
sairaanhoito järjestetään kuntayhtymän
molemmilla kielillä siten, että potilas saa
palvelut valitsemallaan kielellä, joko suo-
meksi tai ruotsiksi.

Sairaanhoitopiirin kuntayhtymän tulee
lisäksi huolehtia siitä, että Pohjoismaiden
kansalaiset voivat sairaanhoitopalveluja
käyttäessään tarvittaessa käyttää omaa
kieltään, suomen, islannin, norjan, ruotsin
ja tanskan kieltä. Kuntayhtymän on täl-
löin, mikäli mahdollista, huolehdittava
siitä, että Pohjoismaiden kansalaiset saavat
tarvittavan tulkkaus- ja käännösavun.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tam-
mikuuta 2004